

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

**ВІДТВОРЕННЯ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИХ
ОСОБЛИВОСТЕЙ МОВИ МАЛОЇ ПРОЗИ Р. БРЕДБЕРІ У
СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ**

Виконала: студентка 2 курсу,
гр. 8.0352-мк
спеціальності 035 «Філологія»
спеціалізації «Слов'янські мови та
літератури (переклад включно),
перша –польська»
освітньо-професійної програми
«Переклад та міжкультурні комунікації»

_____ К.Г. Зуб

Керівник _____доц. О.В. Муравін

Рецензент _____доц. Ю.Р. Курилова

ЗАПОРІЖЖЯ

2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет *філологічний*

Кафедра *слов'янської філології*

Освітній рівень *магістр*

Спеціальність *035 «Філологія»*

Спеціалізація *035.033 «Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша –польська»*

Освітня програма *«Переклад та міжкультурні комунікації»*

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Павленко І.Я

“__” _____ 20__ року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

Зуб Катерині Геннадіївни

1. Тема роботи *Відтворення лексико-семантичних особливостей мови малої прози Р. Бредбері у сучасних українських перекладах*
керівник роботи - к. філол. н., доц. Муравін О. В.
затверджені наказом ЗНУ від “10” травня 2023 року № 694
2. Строк подання студентом роботи 11.11.2023
3. Вихідні дані до роботи *художні тексти оповідань Рея Бредбері та їх українські переклади, англійсько-українські словники, монографії та статті, присвячені аналізованій проблемі, у тому числі і зарубіжні.*
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки:
  - 1) *Особливості та проблеми художнього перекладу.*
  - 2) *Мала проза Р. Бредбері в українських перекладах, лексико-семантичні особливості мови автора та їх відтворення в українських перекладах.*
5. Перелік графічного матеріалу: _____

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	<i>Муравін О. В. к.філ.н., доцент</i>		
2	<i>Муравін О. В. к.філ.н., доцент</i>		
<i>Вступ, висновки</i>	<i>Муравін О. В. к.філ.н., доцент</i>		

7. Дата видачі завдання 15.11.2022 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів написання дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	<i>Збір та систематизація матеріалу</i>	<i>Травень-червень 2023 р.</i>	
2	<i>Аналіз науково-критичної літератури з обраної проблеми</i>	<i>Липень 2023 р.</i>	
3	<i>Вступ</i>	<i>Серпень 2023 р.</i>	
4	<i>Розділ 1. Особливості та проблеми художнього перекладу.</i>	<i>Вересень 2023 р.</i>	
5	<i>Розділ 2. Мала проза Р. Бредбері в українських перекладах.</i>	<i>Жовтень 2023 р.</i>	
6	<i>Висновки</i>	<i>Листопад 2023 р.</i>	
7	<i>Оформлення роботи</i>	<i>Листопад 2023 р.</i>	
8	<i>Захист роботи</i>	<i>Грудень 2023 р.</i>	

Студентка

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Керівник роботи

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Нормоконтроль пройдено.

Нормоконтролер

_____ (підпис)

Мацегора І.Л.

_____ (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Текст кваліфікаційної роботи магістра 49 сторінок, 37 джерел.

ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ – лексико-семантичні особливості мови малої прози Р. Бредбері.

ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ – особливості відтворення лексико-семантичного аспекту мови малої прози Р. Бредбері у сучасних українських перекладах.

МЕТА РОБОТИ – є дослідження лексико-семантичних особливостей мови малої прози Р. Бредбері у сучасних українських перекладах; розгляд оригінального тексту в контексті виявлення лексичних та семантичних рис; порівняння тексту оригіналу із текстом перекладу; зазначення лексико-семантичних особливостей у перекладі та їх відтворення (адекватне/неадекватне) у тексті перекладу. Під час написання роботи передбачається виконання таких **ЗАВДАНЬ**:

- 1) Ознайомлення з тематичною літературою та вивчення основних її аспектів;
- 2) Ознайомлення із особистістю Р. Бредбері задля розуміння його світогляду і повідомлення, яке він вкладав у свої твори.
- 3) Прочитання оповідей Р. Бредбері «Коса», «Туманний горн» та «Банка» в оригіналі (англійською мовою) та в українських перекладах Марти Томахів («Коса»), Богдана Стасюка («Туманний горн») та Віталія Ракуленко («Банка»);
- 4) Виявлення лексико-семантичних особливостей мови Р. Бредбері у його оповіданнях «Коса», «Туманний горн», «Банка» і опис цих особливостей, виявлення відтворених лексико-семантичних особливостей мови Р. Бредбері у перекладах українською оповідань «Коса», «Туманний горн», «Банка» і опис цих особливостей;
- 5) Особистий переклад перелічених оповідань з англійської мови на українську задля виявлення можливостей української мови у відтворенні лексико-семантичних особливостей мови малої прози Р. Бредбері;
- 6) Зіставлення оповідань Р. Бредбері та текстів перекладів М. Томахів, Б. Стасюка та В. Ракуленка, спираючись на власний переклад і особисте відчуття мови та сприйняття тексту;
- 7) Порівняння лексико-семантичних особливостей мови Р. Бредбері в оригіналі та збереження і відтворення їх у текстах перекладів;
- 8) Аналіз отриманого результату та оцінка якості перекладу творів Р. Бредбері.

АКТУАЛЬНІСТЬ роботи полягає в невідпинному розвитку перекладацької практики в Україні, зокрема перекладу українською англійської прози, а також необхідністю аналізу роботи перекладачів, зазначення неточностей, помилок та вироблення нових способів досягнення адекватного перекладу.

НОВИЗНА роботи полягає в тому, що вперше в історії українського перекладознавства описуються лексико-семантичні особливості мови малої прози Р. Бредбері у сучасних українських перекладах, а також аналізуються українські переклади на предмет збереження цих лексико-семантичних особливостей.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ – метод спостереження (вивчення текстів оповідань в оригіналі та перекладі та виявлення лексико-семантичних особливостей мови автора), описовий метод (детальний опис виявлених особливостей у тексті оригіналу та у текстах перекладів), порівняльний метод (порівняння лексично-семантичних особливостей мови Р. Бредбері та їх відтворення у текстах українського перекладу), метод аналізу (аналітика українських перекладів і оцінка їх з погляду на еквівалентність та повноту перекладу).

ГАЛУЗЬ ЗАСТОСУВАННЯ: матеріали роботи можуть бути використані в подальших дослідженнях особливостей мови певних авторів, а також у практиці викладання американської літератури і під час перекладів з англійської на українську.

СТРУКТУРА РОБОТИ: дослідження складається зі вступу, двох розділів з підрозділами, висновків та списку використаної літератури.

**ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ, ХУДОЖНІЙ ПЕРЕКЛАД,
АДЕКВАТНІСТЬ ПЕРЕКЛАДУ, ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ,
СПОСОБИ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ, УКРАЇНСЬКЕ
ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО, МАЛА ПРОЗА РЕЯ БРЕДБЕРІ**

ABSTRACT

Magister qualification work « The reproduction of lexical semantic features of the language of R. Bradbury's small prose in modern Ukrainian translations» contains 49 pages. To perform the work 37 scientific sources were treated.

THE OBJECT OF STUDY: lexical semantic features of the language of R. Bradbury's small prose

THE SUBJECT OF STUDY: reproduction of lexical semantic features of the language of R. Bradbury's small prose in modern Ukrainian translations

THE AIM OF THE WORK: to study the lexical and semantic features of R. Bradbury's short fiction in modern Ukrainian translations; to review the original text in the context of identifying lexical and semantic features; to compare the original text with the translated one; to indicate the lexical and semantic features in the translation and review their reproduction (adequate/inadequate) in the translation

TASKS:

1. to study the thematic literature and its main aspects;
2. to study the personality of R. Bradbury to understand his worldview and the message he put into his works;
3. to read R. Bradbury's short stories «The Scythe», «The Foghorn» and «The Jar» in the original (English) and in Ukrainian translations by Marta Tomakhiv («The Scythe»), Bohdan Stasiuk («The Foghorn») and Vitaliy Rakulenko («The Jar»);
4. to reveal the lexical and semantic features of R. Bradbury's language in his short stories «The Scythe», «The Foghorn», and «The Jar» and describe these features, to reveal the reproduced lexical and semantic features of R. Bradbury's language in the Ukrainian translations of the stories «The Scythe», «The Foghorn», and «The Jar» and describe these features;
5. to translate the listed stories from English into Ukrainian personally to identify the possibilities of the Ukrainian language in reproducing the lexical and semantic features of R. Bradbury's short stories;
6. to compare R. Bradbury's stories and the texts of translations by M. Tomakhiv, B. Stasiuk, and V. Rakulenko, based on our own translations and personal sense of language and perception of the text;
7. to compare the lexical and semantic features of R. Bradbury's language in the original and their preservation and reproduction in the texts of translations;
8. to analyze the result and evaluate the quality of the translations of R. Bradbury's works.

THE SCIENTIFIC NOVELTY: this work represents the lexical and semantic features of R. Bradbury's short fiction in modern Ukrainian translations being described for the first time in the history of Ukrainian translation studies, and Ukrainian translations are analyzed for the preservation of these lexical and semantic features

RESEARCH METHODS: comparative, descriptive, observation, analysis

THE SCOPE: the materials of the work can be used in further studies of the language features of certain authors, as well as in the practice of teaching American literature and in translations from English into Ukrainian

STRUCTURE OF WORK: magister qualification work consists of introduction, two divisions with subdivisions, conclusion, list of the used literature

LEXICAL AND SEMANTIC FEATURES, LITERARY TRANSLATION, ADEQUACY OF TRANSLATION, FEATURES OF LITERARY TRANSLATION, METHODS OF LITERARY TRANSLATION, UKRAINIAN TRANSLATION STUDIES, RAY BRADBURY'S SHORT STORIES

Зміст

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ	11
1.1 Художній переклад як феномен.....	11
1.2 Художній переклад в українській науці.....	13
1.3 Особливості художнього перекладу.....	15
1.4 Способи художнього перекладу.....	21
1.5 Мовні стилі як важливий елемент перекладу.....	24
РОЗДІЛ 2. МАЛА ПРОЗА Р.БРЕДБЕРІ У ПЕРЕКЛАДАХ УКРАЇНСЬКОЮ	28
2.1 Дослідження творчості Бредбері в українському науковому дискурсі.....	28
2.2. Лексико-семантичні особливості мови Р. Бредбері у його малій прозі і їх відтворення в українських перекладах	30
2.2.1 Оповідання «Коса», лексико-семантичні особливості мови твору та їх відтворення в українському перекладі	31
2.2.2 Оповідання «Туманний горн», лексико-семантичні особливості мови твору та їх відтворення в українському перекладі.....	43
2.2.3 Оповідання «Банка», лексико-семантичні особливості мови твору та їх відтворення в українському перекладі	47
ВИСНОВКИ.....	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	56

ВСТУП

У сучасному світі важко уявити існування без обміну інформацією. Ми живемо в епоху глобалізації та масового потоку даних. У світі Інтернету можна знайти все, якщо ви вмієте та бажаєте шукати: від українськомовного трейлера нового іноземного фільму до любительського перекладу книги.

У сучасному світі переклад відіграє ключову роль у глобальній комунікації, сприянні культурному обміну та розвитку міжнародного бізнесу. Він руйнує мовні бар'єри, уможливорює дипломатію, підтримує економіку та надає доступ до знань у різних галузях. У сфері медіа, розваг і технологій переклад розширює охоплення та сприяє співпраці. Він незамінний у юридичних питаннях, захисті прав людини та вирішенні соціальних проблем. Крім того, переклад відіграє життєво важливу роль в освіті, забезпечуючи обмін навчальними матеріалами та дослідженнями на глобальному рівні. По суті, переклад має фундаментальне значення для сприяння взаєморозумінню, співпраці та прогресу в нашому взаємопов'язаному та різноманітному глобальному ландшафті. Його значення не можна перебільшити, він є і залишається єдиним способом для людства на мирне співіснування на планеті.

Разом із поширенням іноземних культур зростає інтерес до їх спадщини – матеріальної та нематеріальної. Література є одним із її елементів. Для сприйняття, розуміння та аналізу (себто процесу осмислення) художніх текстів необхідно володіти не тільки мовою оригіналу, але й знанням про глибинні процеси у суспільстві та культурі тієї чи іншої нації. Все це потрібно для повноцінного та детального сприйняття твору. Але у реальному світі, позбавленому «етикетки «в теорії» це неможливо. Як і знати усі національні мови аби читати книги в оригіналі. Тоді допитливий читач звертається за допомогою художнього перекладу цікавих для нього або неї книг.

Сучасне українське перекладознавство пишається значущими досягненнями та видатними вченими-теоретиками та практикуючими перекладачами. Низка вітчизняних корифеїв цієї галузі заслуговує на увагу та визнання, вони створюють плідний ґрунт для розвитку українського перекладознавства, сприяючи глибокому

розумінню процесів перекладу та забезпечуючи високий стандарт як у теоретичному, так і в практичному плані, про частину з них мова піде у нашому дослідженні.

Актуальність нашого дослідження зумовлена невідпинним розвитком перекладацької практики в Україні, зокрема перекладу українською англомовної прози. Ця тема набуває особливої важливості, оскільки в сучасному світі переклад відіграє ключову роль у сприйнятті та обміні літературними творами між різними культурами. Основні моменти, які виокремлюють актуальність нашого дослідження, включають необхідність аналізу роботи перекладачів. Це передбачає виявлення та обґрунтування неточностей і помилок, що можуть виникати під час перекладу, а також вироблення нових стратегій та методів для досягнення більш адекватного та ефективного перекладу.

Метою роботи є дослідження лексико-семантичних особливостей мови малої прози Р. Бредбері у сучасних українських перекладах; розгляд оригінального тексту в контексті виявлення лексичних та семантичних рис; порівняння тексту оригіналу із текстом перекладу; зазначення лексико-семантичних особливостей у перекладі та їх відтворення (адекватне/неадекватне) у тексті перекладу.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання наступних **завдань**:

- Ознайомлення з тематичною літературою та вивчення основних її аспектів;
- Ознайомлення із особистістю Р. Бредбері задля розуміння його світогляду і повідомлення, яке він вкладав у свої твори.
- Прочитання оповідей Р. Бредбері «Коса», «Туманний горн» та «Банка» в оригіналі (англійською мовою) та в українських перекладах Марти Томахів («Коса»), Богдана Стасюка («Туманний горн») та Віталія Ракуленко («Банка»);
- Виявлення лексико-семантичних особливостей мови Р. Бредбері у його оповіданнях «Коса», «Туманний горн», «Банка» і опис цих особливостей, виявлення відтворених лексико-семантичних особливостей мови Р. Бредбері у перекладах українською оповідань «Коса», «Туманний горн», «Банка» і опис цих особливостей;

- Особистий переклад перелічених оповідань з англійської мови на українську задля виявлення можливостей української мови у відтворенні лексико-семантичних особливостей мови малої прози Р. Бредбері;
- Зіставлення оповідань Р. Бредбері та текстів перекладів М. Томахів, Б. Стасюка та В. Ракуленка, спираючись на власний переклад і особисте відчуття мови та сприйняття тексту;
- Порівняння лексико-семантичних особливостей мови Р. Бредбері в оригіналі та збереження і відтворення їх у текстах перекладів;
- Аналіз отриманого результату та оцінка якості перекладу творів Р. Бредбері.

Матеріалом дослідження є тексти трьох оповідань Р. Бредбері мовою оригіналу та відповідні переклади українською мовою.

Методи дослідження включають метод спостереження (вивчення текстів оповідань в оригіналі та перекладі та виявлення лексико-семантичних особливостей мови автора), описовий метод (детальний опис виявлених особливостей у тексті оригіналу та у текстах перекладів), порівняльний метод (порівняння лексично-семантичних особливостей мови Р. Бредбері та їх відтворення у текстах українського перекладу), метод аналізу (аналітика українських перекладів і оцінка їх з погляду на еквівалентність та повноту перекладу).

Наукова новизна полягає у тому, що вперше в історії українського перекладознавства описуються лексико-семантичні особливості мови малої прози Р. Бредбері у сучасних українських перекладах, а також аналізуються українські переклади на предмет збереження цих лексико-семантичних особливостей.

Теоретична цінність роботи полягає в тому, що вона становить певний внесок у перекладознавчий аспект дослідження малої прози Рея Бредбері в українській науці.

Практичне значення дослідження зумовлене проведеним аналізом українських перекладів англійської американської малої прози, що в подальшому

може слугувати добрим підґрунтям для вироблення способів вдосконалення роботи перекладача та отриманого у результаті тексту перекладу.

Обсяг і структура роботи. Робота складається зі вступу, 2 розділів із висновками, загальних висновків та списку використаних джерел. Обсяг роботи становить 64 сторінки, у тому числі основний текст 49 сторінок.

У **вступі** визначається актуальність, мета та завдання дослідження, розкриваються наукова новизна, теоретичне та практичне значення дослідження, зазначаються методи дослідження та використаний матеріал.

У **першому розділі** визначається поняття концепту та концептуальної метафори, характеризуються типи концептуальної метафори, пропонуються принципи та етапи концептуального аналізу у перекладі та характеризуються особливості концепту часу у художній літературі.

У **другому розділі** досліджуються способи передачі у перекладі концептуальної метафори часу в творчості Р. Бредбері.

У **висновках** наводяться результати проведеного дослідження та формулюються основні висновки наукової роботи.

Список використаних джерел налічує 37 позицій.

РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ

1.1 Художній переклад як феномен

Художній переклад – це переклад (процес та продукт) художніх творів, таких як романи, вірші, п'єси та оповідання, з однієї мови на іншу. Мета художнього перекладу стосується не тільки простої передачі слів, такий переклад спрямований на передачу художніх та культурних нюансів, стилю і суті оригінального твору. Такий вид є особливо складним, оскільки передбачає передачу не лише буквального значення тексту, а й унікального авторського голосу, культурного контексту та літературних прийомів.

Головною метою перекладу є передача реального впливу оригінального тексту на його читача з метою спричинення у читача перекладу такого ж самого прагматичного враження. У класифікації перекладів німецького дослідника Альбрехта Нойберта є тип художньої літератури або художнього тексту. Художня література, хоча і призначена для аудиторії вихідної мови, може виражати загальнолюдські потреби та проблеми. Тому їхні прагматичні відносини з певними обмеженнями можуть виникати і в перекладі. Ступінь перекладності (можливості перекладу) залежить від жанру: белетристика та драматургія мають більший ступінь перекладності порівняно з ліричною поезією [15, с. 41].

В українському перекладознавстві науковці дотримуються думки про специфіку художнього мовлення і, як наслідок, перекладу художніх творів, стверджуючи, що художній переклад полягає у «породженні мовою перекладу мовленнєвого твору, спроможного чинити художньоестетичний вплив на реципієнта, максимально наближений до оригінального» [15, с. 40].

Тієї ж думки дотримуються іноземні науковці, однак вони також застерігають, що занадто прискіпливе ставлення до семантичної сторони твору може призвести до втрати естетичної краси: «Often, the proper rendering of the stylistic features of the original is undervalued in favor of semantic accuracy. However, literary translation cannot be separated from literary irreducibility, which implies the fullness of meaning, including

cultural and aesthetic meaning» («Часто належна передача стилістичних особливостей оригіналу недооцінюється на користь смислової точності. Однак художній переклад не можна відокремлювати від літературної нескоротності, яка передбачає повноту смислу, в тому числі культурно-естетичного») [36]. Отже, під час художнього перекладу майстру слова необхідно знаходити, так би мовити, «золоту середину» між збереженням настрою, посилу і головної думки та художніми образами, що створив автор твору.

Наука про художній переклад передбачає систематичне вивчення та застосування принципів, теорій і методологій для розуміння та вдосконалення процесу перекладу літературних творів. Хоча художній переклад часто вважають мистецтвом через його творчий і суб'єктивний характер, існують наукові аспекти, які можна дослідити та проаналізувати.

На початку ХХ століття значно зросли обсяги перекладу, що спричинило якісні зміни і відзначило початок нового етапу в історії перекладу. Зокрема виникло теоретичне перекладознавство як таке. Усім цим змінам посприяли такі фактори як:

- 1) соціально-політичні (поява нових національних держав, міжнародних організацій та поява швидкого обміну інформацією через спільні проекти);
- 2) методологічні (усвідомлення перекладу як специфічного виду професійної діяльності, що у свою чергу призвело до зростання вимог до якості перекладу та необхідності окремої фахової підготовки перекладачів)
- 3) внутрішні (інформативний переклад, який підкреслює точність передачі інформації, ігноруючи індивідуально-авторський стиль, якщо це не стосується художніх творів)
- 4) наукові (визначення суміжних наукових дисциплін, зокрема літературознавства та мовознавства, усвідомлення перекладу як мовленнєвої та комунікативної діяльності сприяло впровадженню положень багатьох актуальних мовознавчих теорій та напрямків)

5) лінгвістичні (розвиток мовознавства став підґрунтям для виникнення лінгвістики перекладу, що визначав його як еквівалентний перехід від актуалізованих у тексті одиниць однієї мови до одиниць іншої).

Таким чином, розвиток суспільства, людства загалом став поштовхом для розвитку науки перекладознавства. Як зазначалося вище, обмін інформацією ставав швидше, з'явилась можливість обговорювати важливі загальнолюдські питання у тому числі культурологічні та лінгвістичні. Зростав інтерес не тільки до наукових праць як таких, але і до їх перекладів іншими мовами. І навіть художня література тепер ставала об'єктом вивчення перекладацької науки, маючи позначення «художнього перекладу» та «пройшовши відокремлення від порівняльного літературознавства» [20, с.24]

1.2 Художній переклад в українській науці

В українському перекладознавстві, зокрема як перекладачі художніх текстів, відомими є Максим Рильський, Віктор Коптілов, Микола Лукаш, Василь Мисик, Григорій Кочур. Вони займалися професійним перекладом багатьох художніх творів, наприклад Максим Рильський перекладав твори А. Міцкевича, В. Гюго та інших французьких класиків, Віктор Коптілов – англійську, німецьку польську та ін. поезії, найвідомішим перекладом Миколи Лукаша є «Фауст», «Премудрий гідальго Дон Кіхот з Ламанчі», «Декамерон». Як бачимо, українська традиція сповнена талановитих перекладачів художніх творів, за допомогою яких український читач мав змогу долучитися до загальносвітової літературної спадщини.

Окремого значення заслуговують наукові праці перелічених вище перекладачів. Усі вони, окрім творчого доробку, мали багато публікацій із власними роздумами щодо перекладацького ремесла. Хтось, як Максим Рильський писав про проблеми художнього перекладу, або як Віктор Коптілов про етапи роботи перекладача, інші, як Василь Мисик, зосереджувався і писав про певного поета, над перекладом творів якого працював (про Роберта Бернса).

На підтвердження думки про те, що перекладачу необхідно, по можливості, знати не тільки мову, але й контекст, повідомлення, зашифроване у творі, виступає Василь Мисик: «... треба знати, що стоїть за текстом, який перекладається, а це значить, що треба знати історію, по можливості, й побут ... А ще, звичайно, свою роль відіграє інтуїція. Коли у вас достатня підготовка, то ви, либонь, можете відчувати щось інтуїтивно» [4, с.66].

Серед сучасних українських перекладачів можна виділити тих, хто перекладав твори вітчизняних поетів та письменників іноземними мовами, у результаті чого популяризував українську літературу далеко за кордоном – у США Михайло Найдан із перекладами Павла Тичини, Максима Рильського, Ліни Костенко, Юрія Андруховича, Юрія Винничука; популяризаторка української літератури у Німеччині Ірина Качанюк-Спех із перекладами Лесі Українки і Тараса Шевченка; Якубович Михайло, який здійснив перший повний переклад смислів Корану українською мовою і чий переклад був офіційно відзначений [22]. Багато українських науковців займалися та займаються питаннями перекладознавства: Роксолана Зорівчак («Боліти болем слова нашого...», 2005/2008), Ілько Корунець («Нарис з історії західноєвропейського та українського перекладу», 2000) Марія Новикова («Теорія адаптації: кроскультурний та перекладознавчий аспекти», 2006), Тарас Кияк («Теорія та практика перекладу (німецька мова) : підручник для студентів вищих навчальних закладів», 2006) [4, с. 76-85]. І це лише декілька перелічених перекладачів за сумісництвом науковців і професорів ВНЗ, які доповнили скарбницю української перекладацької науки, зокрема те, що стосується художніх перекладів.

Аналізуючи вищезазначені факти ми можемо дійти висновку, що в Україні складена розвинута і велика область перекладознавства, що спеціалізується на художніх перекладах. Українське перекладознавство забезпечено якісною науковою базою, теоретичними та практичними дослідженнями, а також, що не менш важливо, запитом для подальшого вивчення питання художнього перекладу, його особливостей та проблем.

1.3 Особливості художнього перекладу

Головною особливістю перекладу художніх текстів є так звана еквівалентність. Еквівалент або «бути еквівалентним» – це, як зазначив Lotfollah Karimi, одиниця, що в одній мові передає те саме значення або повідомлення, яке закодоване в певному мовному засобі вже іншої мови [34]. Тобто якщо ці дві одиниці з різних мов позначають одне й те саме, то ці дві одиниці вважаються еквівалентними.

Важливість пошуку еквіваленту напряду залежить від головної задачі перекладу – справити таке ж саме враження на читача, яке справляє оригінальний твір на читачів-носіїв мови оригіналу. Деякі вчені, такі як Юджин Найда, розрізняють два види еквівалентності: формальну (еквівалентність, що спрямована на збереження так би мовити «форми» та формальної будови оригіналу та перекладу) та динамічну (еквівалентність, передбачає адаптацію лексики та граматики задля досягнення найбільш природнього перекладу) [15, с.56-57].

Отже, основне творче завдання перекладача у забезпеченні перекладацької еквівалентності полягає встановленні оптимального рівня адекватності трансформації. Цей рівень розташовується між буквализмом і вільним трактуванням, визначаючи якісний характер перекладу від неякісного.

Іншими специфічними рисами перекладу художніх творів є наступні моменти:

1. Художні нюанси

Як вже було зазначено вище, художній переклад передбачає передачу не лише буквального значення слів, але й художніх нюансів, стилю та культурних елементів оригінального тексту. Перекладач повинен орієнтуватися в тонкощах літературної виразності, стилю автору, літературної тенденції.

2. Культурний контекст

Література глибоко вкорінена в культурному контексті, є невід'ємною частиною суспільства. Перед перекладачами стоїть завдання подолати культурні розриви, гарантуючи, що суть твору буде збережена і

резонуватиме з цільовою аудиторією, враховуючи усі можливі культурні відмінності.

3. Авторський голос

Цей пункт заслуговує на те, щоб його виокремити, бо передача унікального авторського голосу та стилю є критично важливим аспектом художнього перекладу. Перекладачі прагнуть відтворити чіткий мовний вибір автора, тон і стиль оповіді цільовою мовою.

4. Неоднозначності та гра слів

Літературні твори часто містять двозначності, гру слів і тонкі мовні елементи. Перекладачі повинні орієнтуватися в цих складнощах, зберігаючи багатство та багатозначність оригінального тексту, не жертвуючи при цьому чіткістю, повнотою та адекватністю перекладу.

5. Поезія та ритм

Переклад поезії передбачає збереження не лише значення слів, але й поетичної структури, ритму та рими. Відтворити музичність вірша, залишаючись вірним мові оригіналу це дійсно велика, кропітка праця.

6. Зв'язність оповіді

Літературні твори часто мають складну наративну структуру. Перекладачі повинні забезпечити зв'язність і послідовність розповіді, навіть якщо вони стикаються з мовними та культурними відмінностями.

7. Чутливість до жанру

Різні літературні жанри вимагають різних підходів до перекладу. Переклад роману може суттєво відрізнятись від перекладу п'єси, вірша чи оповідання. Розуміння умовностей та очікувань кожного жанру має вирішальне значення.

8. Залучення читача

Вже неодноразово згадане нами завдання, що ставить перед собою перекладач – мета викликати у читача таку ж емоційну реакцію, як і оригінальний твір. Перекладачі повинні залучати читачів емоційно та

інтелектуально, створюючи досвід, який можна порівняти з досвідом аудиторії оригіналу.

9. Ідіоматичні вирази

Доволі яскравий приклад, який кожен із нас зустрічав на сторінках улюблених книг – влучно підібрані аналоги до ідіом іноземних мов. Художні тексти часто містять ідіоматичні вирази та культурні посилання, які можуть не мати прямих еквівалентів у мові перекладу. Перекладачі повинні знаходити творчі рішення для ефективної передачі цих елементів.

10. Адаптація і точність

Перекладачі повинні дотримуватися балансу між збереженням точності оригінального тексту та адаптацією цього тексту до мовних і культурних норм цільової аудиторії. Це передбачає вибір ідіом, культурних референцій та мовних нюансів.

Адекватність – точність і рівноцінність оригіналу; як правило, досягається шляхом лексико-фразеологічних, граматичних і стилістичних заміни, які створюють правильну картину перекладу [16]. Вирішуючи ці завдання, перекладачі художньої літератури відіграють ключову роль у донесенні багатства світової літератури до різних аудиторій, зберігаючи при цьому цілісність оригінальних творів.

Під час перекладу творів майстри слова стикаються також із проблемами – об'єктивними та суб'єктивними. Про деякі з них ми вже згадували вище, але навіть за такий довгий час розвитку перекладу як практики та перекладу як науки ці проблеми не були остаточно вирішені. Перелічені нами риси художнього перекладу одночасно є і його труднощами.

1. Культурні нюанси:

Культурні посилання в літературі часто не мають прямих еквівалентів в інших мовах. Перекладачі повинні знаходити культурно прийнятні заміни або

надавати пояснювальні примітки, ризикуючи потенційно втратити вплив оригінального тексту.

2. Ідіоматичні вирази та гра слів:

Гра слів, каламбури та ідіоматичні вирази можуть бути складними для перекладу без втрати суті. Збереження гри слів або пошук еквівалентних виразів у мові перекладу вимагає креативності перекладача.

Christian Lagarde, дослідник романських мов, у своїй праці «Traduire d'une culture à l'autre : l'autotraduction comme passage privilégié» («Переклад з однієї культури в іншу: автопереклад як особливий шлях») згадує випадок перекладача Agustín Gómez-Arcos et Jorge Semprún, який мимоволі створив жарт, цитуючи іспанського письменника José Bergamín. «[...] « Une science vague, sans domicile connu». *Una ciencia vaga, sin domicilio conocido. Vaga, en espagnol, ne veut pas dire seulement « vague », mais aussi « fainéante ».* Une science vague et fainéante, donc, la sociologie. [...]» (« [...] «Розпливчаста наука без відомого дому». *Una ciencia vaga, sin domicilio conocido. Vaga* в іспанській мові означає не лише «розпливчастий», але й «лінивий». Отже, соціологія - це розпливчаста і лінива наука. [...]») [32]. Це є доказом того, що для кожного перекладу майстру слова необхідно уважно використовувати ті чи інші слова, бо кожна мова є унікальною, із своєрідним набором слів, які можуть нести у собі декілька значень, або, говорячи просто, бути багатозначними словами.

3. Тон і стиль:

Унікальний стиль автора може бути важко відтворити, що впливає на тон твору. Перекладачі повинні дотримуватися балансу між збереженням вірності стилю оригіналу та доступністю тексту для цільової аудиторії.

4. Поезія та ритм

Переклад поезії передбачає збереження не лише змісту, але й ритму, рими та культурних конотацій. Досягнення цього балансу є складним завданням, яке часто вимагає компромісів.

5. Багатозначність і неоднозначність:

Літературні твори часто містять багатозначність і множинність інтерпретацій. Перекладачі повинні прийняти рішення про найбільш відповідну інтерпретацію, визнаючи при цьому потенційну втрату певного багатства значення.

6. Соціально-політичний контекст:

Деякі літературні твори глибоко вкорінені в соціально-політичному контексті мови оригіналу. Переклад цих елементів вимагає глибокого розуміння історичного та культурного контексту для забезпечення точної репрезентації.

7. Неперекладні слова:

Деякі слова або поняття можуть не мати прямих еквівалентів у мові перекладу, що призводить до використання розлогіх пояснень або, в деяких випадках, до створення нових термінів. Досягнення балансу між точністю та читабельністю має вирішальне значення.

У статті «De la traduisibilité et de l'intraduisibilité : Une approche linguistique» («Можливість та неможливість перекладу: лінгвістичний підхід») викладач з філологічних дисциплін університету Летбриджа (Канада) Alain Flaubert Takam у вступній частині ставить дійсно важливе питання «[...] on se posera bien la question de savoir si le passage d'une langue à une autre peut aller de soi, si l'opération traduisante est vraiment possible [...] Pour les plus optimistes, tout peut être traduit d'une langue à une autre. Il suffit seulement de savoir s'en prendre. Pour les plus pessimistes au contraire, les obstacles divers empêchent toute traduction ou mieux les multiples différences intra- et interlinguistiques finissent par convaincre

de l'impossibilité théorique de la traduction. [...]» ([...] постане питання, чи можна вважати перехід з однієї мови на іншу само собою зрозумілим, чи дійсно можлива операція перекладу [...]) Для найоптимістичніших, з однієї мови на іншу можна перекладати все, що завгодно. Треба лише знати, як це зробити. Для більш песимістичних, з іншого боку, різні перешкоди в цілому заважають перекладати, або, говорячи точніше, численні внутрішньо- та міжмовні відмінності зрештою переконують нас, що переклад теоретично неможливий. [...]» [28]. Колись це питання призвело до появи перекладу та перекладачів взагалі. Але це ж саме питання можливості чи неможливості перекладу й досі стає своєрідним пальним для перекладознавчої науки.

Доволі цікавими з точки зору неможливості перекладу слів є випадки, що стосуються тексту Біблії. Так, у XIV столітті Джон Вікліф розширив англійську мову, переклавши Біблію з латинської (Вульгата Ієроніма). Завдяки цьому перекладу Вікліф включив численні латинські слова в англійську Біблію, сприяючи прийняттю таких термінів, як *treasure* та *mystery*, *glory* та *horror*, *female* та *sex* в англійській мові [33].

8. Час та еволюція мови:

Мови розвиваються з часом, і деякі вирази або слова в мові оригіналу можуть застаріти. Перекладачі повинні оновлювати мову, зберігаючи при цьому оригінальний контекст.

9. Розбіжності в довжині:

Мови можуть відрізнятися за довжиною та структурою слів. Лаконічна фраза однією мовою може вимагати більше слів іншою, що може вплинути на потік і темп тексту.

10. Авторський задум:

Точна інтерпретація авторського задуму є складним завданням. Перекладачі повинні співпереживати авторському голосу та баченню, щоб передати задуманий емоційний вплив і тематичний резонанс.

Christian Lagarde у своїй статті згадує випадок, що описував Julian Green у своїй праці « Une expérience en anglais / An Experiment in English » («Експеримент англійською»). Автор починав: «[...] les mots étant des personnes différentes, il fallait les traiter différemment dans chaque langue [...]» («[...] слова - це різні люди, до них треба ставитися по-різному в кожній мові [...]»). Суть цього уривку зводилась до того, що Julian Green під час спроби написати про Францію французькою знаходячись у США, вирішив зупинитись і переписати все англійською, бо був занепокоєним тим, хто це буде читати, якщо текст буде написаний французькою. Але після цього автор зрозумів, що англійською він звучав взагалі інакше, що сама його книга, яку він хотів написати, ставала зовсім інакшою. «[...] en me relisant, je m'aperçus que j'écrivais un autre livre, un livre d'un ton si complètement différent du texte français que tout l'éclairage du sujet était transformé. En anglais, j'étais devenu quelqu'un d'autre» («Коли я перечитав її, то зрозумів, що написав іншу книгу, книгу з тоном, настільки відмінним від французького тексту, що весь світ цієї теми змінився. Англійською я став кимось іншим»). [32]

У вирішенні цих завдань перекладачі художньої літератури часто покладаються на глибоке розуміння мови оригіналу та мови перекладу, культурну чутливість і глибоке усвідомлення художніх елементів твору, який вони перекладають. Крім того, співпраця та комунікація з авторами та редакторами може відігравати вирішальну роль у забезпеченні успішного перекладу.

1.4 Способи художнього перекладу

Завдання перекладача є достатньо складним через потребу враховувати різноманітні стилістичні, жанрові та авторські аспекти оригінального тексту, які є

унікальними і не можуть бути змінені до непізнаванності. Інакше переклад загрожує стати не перекладом, а зовсім новим твором. Відтак, неможливо знайти єдиний, універсальний засіб передачі. У таких ситуаціях перекладач повинен користуватися загальними правилами перекладу, власним відчуттям мови, досвідом і контекстом, обираючи найбільш влучний та ефективний спосіб для конкретної ситуації.

Адекватний переклад специфічних лексичних одиниць англійської (або будь-якої іншої) мови базується на урахуванні особливостей лексем у вихідному, оригінальному, тексті, їх означального та емоційного значення, а також структури. Переклад історичних, соціо-культурних, політичних та інших реалій з однієї мови на іншу є важливим завданням для перекладачів, Це пояснюється тісним пов'язанням оригінальної лексики із застосуванням історизмів та архаїзмів, як це відбувається, наприклад у історичних романах або детективах. Звісно, є інші випадки, коли переклад історизмів та архаїзмів майже не зустрічається, такі твори є більш універсальними, узагальненими для широкої аудиторії. Однак особливість перекладу специфічних реалій може впливати на сприйняття перекладеного тексту читачем в залежності від конкретної мовленнєвої ситуації.

У своїй статті «Особливості перекладу реалій» Б. Б. Ель Тахраві та В. М. Манакін зауважують, що Роксолана Зорівчак, яку ми згадували раніше у роботі, здійснила вагомий вклад у сфері перекладу реалій. Вона визначала реалії як «моно- і полілексемні одиниці, основне лексичне значення яких вміщає (в плані бінарного зіставлення) традиційно закріплений за ними комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача» [9].

Велика кількість дослідників у своїх роботах (монографіях та статтях) згадують про прийоми перекладу реалій [1,6,7,9]. І ми не можемо не погодитися із цим переліком, він видається нам досить правдивим.

Зважаючи на погляди представлені у статтях Н. Абабілової, І. Усаченко, Б. Ель Тахраві, В. Манакіна, О. Волченко та Ю. Грон, а також спираючись на досягнення Роксолани Зорівчак у цій галузі перекладу, ми можемо висвітлити п'ять, на наш

погляд, важливих і найбільш поширених способів перекладу реалій: транслітерація та транскрипція, калькування, описовий переклад, наближений переклад та трансформаційний переклад.

1) Транслітерація і транскрипція

У «Національній бібліотеці ім. Ярослава Мудрого» знаходимо дефініції і статті про ці два явища, аналізуємо і отримуємо визначення. Транслітерація – перетворення системи письма, при якому кожен графічний елемент (знак) однієї писемної системи відображається відповідним графічним елементом іншої писемної системи. Транскрипція – метод запису усного мовлення з метою максимально точного відтворення всіх відтінків вимови (звуків), враховуючи зміни, які звук зазнає під час мовлення, за допомогою спеціальних графічних символів [21]. Ці способи найчастіше застосовуються в тих випадках, коли мова йде про власні імена, назви державних установ, навчальних закладів та т.п. Істотним недоліком транслітерації і транскрипції є поява (а деколи і нагромадження) в тексті перекладу незвичних і малозрозумілих слів.

2) Калькування

Згідно Академічного тлумачного словника української мови «калькування» пішло від слова «калькувати» - «створювати слово або вислів за зразком будови відповідного слова чи вислову іншої мови» [17]. Цей спосіб широко використовується для передачі реалій іншою мовою. Асиміляція кальки – явище складне, обумовлене не тільки внутрішньомовними, але й екстралінгвістичними факторами. Калька може отримати широке поширення в мові, але при цьому залишатися «екзотизмом» в тому випадку, коли її значення або концепція є невідомими для даної культури.

3) Описовий або роз'яснювальний переклад

Даний вид перекладу має перевагою майже повне розуміння читачем описаної реалії, але водночас його недолік полягає в розлоному описі замість аналогічної за структурою одиницею іншої мови. Suna Timur Ağildere

справедливо зауважує, що пояснювальний переклад сприяє порівняльному вивченню двох мов, наприклад, у навчальних закладах [37].

4) Наближений переклад

Це переклад шляхом вибору для безеквівалентної одиниці іноземної мови найближчої за значенням одиниці в мові перекладу. Подібний спосіб слід використовувати у певному контексті, щоб уникнути непорозуміння. Ю. Шепель застерігає, що «наближений переклад призводить до неприпустимої національно-культурної асиміляції» [24].

5) Трансформаційний переклад

У статті Наталі Абабілової та Ірини Усаченко знаходимо опис цього способу, як зміна будови синтаксичної структури речення (це може бути зміна порядку слів і лексико-граматичні трансформації), що передбачає заміну слів з повною зміною їхнього значення [1].

1.5 Мовні стилі як важливий елемент перекладу

Важливим моментом для перекладу художнього твору є дотримання не тільки стилю автора оригіналу, але й дотримання мовних стилів. Це необхідна умова для адекватного перекладу, такого, який б зберігав естетичну складову, а також міг правильно донести повідомлення автора, через коректний стиль.

Лексичні одиниці, які мають функціональне маркування, представляють собою слова, що вживаються в книжних стилях української літературної мови (таких як науковий, офіційно-діловий, публіцистичний, художній, конфесійний), а також розмовні лексеми, які є основою розмовного стилю сучасної української літературної мови.

У науковому стилі, який є функціональним підвидом літературної мови та використовується із пізнавально-інформативною метою в галузі науки та освіти, виявляються певні характеристики в лексиці. Серед них можна відзначити наявність спеціалізованої термінології та використання загальноживаних слів лише у конкретному значенні. Науковому стилю також притаманно використання іменників

та прикметників, які, переважаючи над іншими частинами мови, надають тексту нединамічності та статичності.

Офіційно-діловий стиль, як функціональний стиль літературної мови, застосовується у рамках офіційного спілкування, такого як взаємодія між установами, окремими особами та установами, оформлення державних документів, юридичних договорів тощо. Цей стиль відзначається виразно об'єктивним характером і найвищим ступенем книжності. Лексика в офіційно-діловому стилі переважно нейтральна і використовується в прямому значенні. Особливу загрозу для інших стилів становить у «канцеляризмах».

Публіцистичний стиль призначений для поширення масової інформації та використовується в різних аспектах суспільних відносин, зокрема у газетах, суспільно-політичних журналах, на радіо, телебаченні та у документальному кіно. Він відзначається популярністю, образністю, полемічною насиченістю, а також яскравістю виразних засобів для позитивного або негативного вираження емоцій і передачі думок. Його головними функціями є інформування реципієнтів, вплив на них та формування суспільної думки як результат. Цей стиль може апелювати до емоційно-забарвленої лексики задля досягнення функції впливу.

Художній стиль, також відомий як художня мова чи мова художньої літератури, представляє собою функціональний варіант літературної мови, який відтворює реальність за допомогою конкретно-чуттєвих образів. У цьому стилі може відбуватися комбінація лексичних елементів з усіх різновидів літературної мови, а також діалектизми, жаргонізми тощо, специфічні лексичні та фразеологічні засоби, стилістичні фігури. У художньому стилі можна поєднувати різні стилі, щоб створювати необхідну атмосферу твору.

Конфесійний стиль це особливий стиль української мови, спрямований на задоволення релігійних потреб суспільства. Його найбільш характерною рисою є лексичний склад конфесійних текстів, де переважає піднесена лексика та притаманна

суто церковним реаліям, наприклад, ім'я Бога, явища загробного світу та відносини між людиною та Богом тощо.

Трохи осторонь існує розмовний стиль, бо він є найрозповсюдженішим та найбільш вживаним. Характерною рисою розмовного стилю є його емоційність, що призводить до розрізнення кількох експресивних варіантів. Серед них виокремлюють спокійно-врівноважений, або нейтральний, ласкаво-інтимний, іронічний, гумористичний, емоційно-піднесений, офіційний та інші. Внутрішня різноманітність розмовного різновиду мови залежить від численних зовнішньомовних факторів, таких як соціальний статус користувача, його професія, освіта, вік. Усе це визначає рівень кодифікації розмовної мови на фонетико-орфоепічному та структурно-граматичному рівнях [11].

Художній переклад – це переклад (процес та продукт) художніх творів, таких як романи, вірші, п'єси та оповідання, з однієї мови на іншу.

Головною метою перекладу є передача реального впливу оригінального тексту на його читача з метою спричинення у читача перекладу такого ж самого прагматичного враження.

В українському перекладознавстві науковці дотримуються думки про специфіку художнього мовлення і, як наслідок, перекладу художніх творів, стверджуючи, що художній переклад полягає у «породженні мовою перекладу мовленнєвого твору, спроможного чинити художньоестетичний вплив на реципієнта, максимально наближений до оригінального».

В українському перекладознавстві, зокрема як перекладачі художніх текстів, відомими є Максим Рильський, Віктор Коптілов, Микола Лукаш, Василь Мисик, Григорій Кочур, Роксолана Зорівчак, Ілько Корунець, Марія Новикова та інші. Головною особливістю перекладу художніх текстів є так звана еквівалентність.

Специфічними рисами перекладу художніх творів є художні нюанси, культурний контекст, авторський голос, неоднозначності та гра слів, поезія та ритм,

зв'язність оповіді, чутливість до жанру, залучення читача, ідіоматичні вирази, адаптація і точність.

Роксолана Зорівчак висвітлила способи перекладу реалій, серед яких важливими і найбільш поширеними є: транслітерація та транскрипція, калькування, описовий переклад, наближений переклад та трансформаційний переклад.

Для успішного перекладу художнього твору важливо не лише зберігати стиль автора оригіналу, але й дотримуватися мовних стилів. Лексичні одиниці із функціональним маркуванням включають слова, що використовуються в різних книжних стилях української літературної мови (науковому, офіційно-діловому, публіцистичному, художньому, конфесійному), а також розмовні лексеми, які є основою розмовного стилю сучасної української літературної мови.

РОЗДІЛ 2. МАЛА ПРОЗА Р.БРЕДБЕРІ У ПЕРЕКЛАДАХ УКРАЇНСЬКОЮ

2.1 Дослідження творчості Бредбері в українському науковому дискурсі

Рея Бредбері та його твори (а точніше переклади його творів) з'явилися у вітчизняному просторі ще у середині ХХ століття – Олександр Терех переклав українською роман «Марсіанська хроніка» [12]. Також перекладами у наступні роки займалися Володимир Митрофанов, Євген Крижевич. Загалом саме Олександр Терех став основним перекладачем прози Рея Бредбері в тогочасній і сучасній Україні (з 1962 по 2015 роки, те, що відомо). Відомий роман «451° за Фаренгейтом» українські читачі знають завдяки перекладу Євгена Крижевича.

На сьогодні найновішими виданими збірками в Україні вважаються збірки із серії «Маєстат слова» видавництва «Навчальна книга — Богдан», які видавалися із 2015 по 2019 роки.

Інтерес до вивчення унікального стилю Рея Бредбері як письменника, а також світу, який він створює у своїх оповіданнях, його особливих способів вираження думок на паперу, художніх образів, якими сповнені його новели, зародився ще у другій половині ХХ століття. Яскравим прикладом такого інтересу може слугувати робота Pickman López 1976-го року публікації «Busqueda de vida en otros planetas en una novela icónica de ciencia ficción» («Пошук життя на інших планетах у культовому науково-фантастичному романі»).

Із розвитком вітчизняної науки і появою все більшої кількості перекладів творів Рея Бредбері українські дослідники заглиблювались у специфіку мови і характеру текстів письменника. Так були спроби осмислити творчість автора відомої антиутопії через призму мови та літератури, можемо датувати їх майже тим же часом, як і їх іноземних сучасників.

Доволі цікавим фактом, який ми несподівано відкрили, було те, що багато молодих спеціалістів, які тільки-но ступають на стежину наукових досліджень, вибирають Рея Бредбері та його твори як матеріал для своїх робіт. Це не дивно,

розуміючи стиль автора, його вмiле володіння словом і настроєм читача, американський фантаст здатний вразити будь-якого читача.

На наш погляд, вагомий внесок у вивчення Рея Бредбері та його творів внесли такі українські дослідники і їх публікації: Федів О.Є «Оповідання «The Smile» Р. Бредбері в українських перекладах: до питання синхронної множинності» [26], Ясенчук Ю.В. «Багатовимірність інтерпретаційної складової перекладу художнього тексту жанру «фентезі» (на матеріалі оповідань Р. Бредбері «Smile», «Dandelion Wine»)» [27], Артеменко Ю. О «Мовні об'єктивації авторської концептосфери в українському перекладі роману Р. Бредбері «Death is a lonely business»» [3], Кушнір І.М. «Своєрідність художнього часу і простору в романі Рея Бредбері «Кульбабове вино»» [10], Станівчук А.В. «Художні функції концепту *книга* в романі Рея Бредбері «451 градус за Фаренгейтом»» [18], Щигель А.Ю. «Проблема еволюції людської особистості в жанрі наукової фантастики (на прикладі науково-фантастичної прози Рея Бредбері) [25], Новодворчук О.В. «Активізація ідейного змісту оповідання «Були вони смагляві й золотоокі» Рея Бредбері за допомогою образів-символів» [14], Романюк О.М. «Лексико-семантичні трансформації в оповіданнях Рея Бредбері та їх українських перекладах» [35].

Ці публікації можна умовно поділити на ті, 1) що стосуються перекладу творів Рея Бредбері українською, 2) що стосуються мови творів Рея Бредбері загалом або деяких її особливостей і 3) що стосуються літературної сторони творів Рея Бредбері (образи, символи, концепції і т.д.). Подібна типологія є умовною, тому що у тексті твору все між собою пов'язано – слова та образи, що стоять за ними, все це нерозривно поєднане в одне нерозривне полотно оповіді. Найменшої категорією за кількістю публікацій, які нам вдалося знайти і ознайомитися, є остання, що розглядається з літературознавчої точки зору. Роботи, присвячені цій тематиці, повні аналізу ідейного спрямування творів письменника та засобів, які той використовує задля створення світу у своїх оповіданнях. Цінність таких робіт у глибокому вивченні образів та, якщо можна сказати, атмосферу цих оповідань [10,14,25]. Наступним типом публікацій є ті, що зосереджуються на мові творів Рея Бредбері, наприклад, на його оказіоналізмах

чи колоронімах, які він майстерно використав у своїй творчості. Це деталізовані дослідження лексики малої прози письменника, її особливостей, а також способи перекладу цієї специфічної лексики [18,19,23]. І заключна категорія публікацій присвячена власне перекладам творів Рея Бредбері. Вона вміщує у себе роботи про синхронну множинність українських перекладів, лексико-семантичні трансформації, велику площину інтерпретацій текстів Бредбері. Важливість подібних досліджень важко переоцінити, бо компаративний аналіз декількох перекладів одного художнього тексту дає змогу не тільки поглибитися в оригінал твору, але й подивитися на нього під різними кутами. У свою чергу розгляд «метаморфоз», що відбуваються із лексикою оригіналу в перекладі, акцентує нашу увагу на унікальності і самобутності англійського тексту, і в черговий раз нагадує нам, що переклад з однієї мови на іншу не таке просте явище, а те, що потребує високої майстерності [3,13,26,27,35].

Ми були ознайомлені з усіма наведеними вище публікаціями і нам видається дуже корисним і необхідним вивчення або часткове вивчення вже існуючих робіт в українському науковому дискурсі. У нагоді нам стануть всі публікації у тому чи іншому вигляді, особливо це стосується робіт, присвячених проблемі перекладу творів Рея Бредбері, його малої прози. Також хотілося б зазначити, що наведені публікації є новими та актуальними, найраніша датується 2016 роком, а найпізніша – 2021. Це ще один доказ того, що для українського читача і українського дослідника Рей Бредбері та його творчість залишаються актуальними та глибокими, такими, що їх завжди цікаво не тільки читати і перечитувати, але й досліджувати.

2.2. Лексико-семантичні особливості мови Р. Бредбері у його малій прозі і їх відтворення в українських перекладах

Дослідження лексико-семантичних особливостей малої прози Рея Бредбері в українських перекладах є кропіткою працею, зосередженою на виявленні цих самих особливих для авторського стилю рис, які він вплітає у канву своїх творів. Цей процес варто розпочати зі знайомства із творами, на основі яких буде розглянуто питання характерних ознак мови письменника та їх збереження в українських перекладах.

Текстовою базою для роботи стали переклади трьох оповідань Рея Бредбері: «Коса» («The Scythe»), «Туманний горн» («The Fog Horn») та «Банка» («The Jar») у перекладі Марти Томахів, Богдана Стасюка та Віталія Ракуленко відповідно [5].

2.2.1 Оповідання «Коса», лексико-семантичні особливості мови твору та їх відтворення в українському перекладі

Отже, першим твором, який ми розглянемо, є оповідання «Коса». Вперше цей твір побачила широка публіка у 1943 році, в американському журналі «Weird Tales» (або в перекладі «Чудернацькі оповідки»). Український переклад Марти Томахів, який ми аналізуємо у нашій роботі, вийшов у складі збірки «Усмішка» серії «Маєстат слова» видавництва «Навчальна книга – Богдан» у 2016 році.

Це оповідання про родину, що за дивним збігом обставин та перебуваючи у скрутному становищі, несподівано отримує будинок, пшеничне поле, що його оточує, і загадкову косу з написом «Хто володіє мною, той володіє світом!». Родина виявляється забезпеченою їжею та притулком, вони починають нове життя. Щодня голова родини Дрю Еріксон вирушає в поле, щоб орудувати косою і водночас починає помічати особливості росту пшениці на полі та своєї власної поведінки. Так чоловіка мучать голоси, видіння, навіть власні відчуття його підводять, він стає більш вразливим до коси і свого діла. Здається, що ні дружина головного героя Моллі, ні його діти Сьюзі та маленький Дрю не помічають нічого дивного, і коли Дою старший намагається покинути будинок, взявши із собою родину, Моллі зупиняє його, говорячи, що зараз вони мають все, про що і мріяти не могли – будинок, їжу, роботу у полі. Поступово Дрю Еріксон розуміє, що кожний пшеничний колосок символізує людське життя, і мимоволі усвідомлює, що, прийнявши дім, поле і косу, ставши їх господарем, він мимоволі взяв на себе роль Похмурого Жнеця, або ж просто Смерті. Тут відбувається дуже серйозний внутрішній конфлікт героя – не бажаючи забирати чийсь життя, він приймає своє становище як роботу, яку він повинен виконувати і продовжував, знов чинив опір і знов продовжував. Так від його руки померли його знайомі та матір. Тримаючи таємницю коси у собі, Дрю Еріксон не розповідав

дружині про те, що з ним відбувається. Намагаючись зберегти життя Моллі та їх дітей, чоловік ретельно шукав «їх колоски», а коли майже не скопив їх ненароком, став оминати ту частину поля. Але продовжувати роботу становилося все важче та важче. В якийсь момент Дрю просто відмовився косити пшеницю, це було надзвичайно тяжко для нього, та він вже безупинно став частиною цього процесу. А далі – через його відмову скопити колоски Моллі, Сьюзі та Дрю молодшого, у житті головного героя відбувається подія, що остаточно ламає його. Запобігши зрізанню колосків своїх рідних, а тим самим не виконав умову для обов'язкової, Дрю Еріксон стає причиною того, що його близькі буквально застрягають між світом живих і мертвих, бо їх час прийшов тоді, коли чоловік в останні секунди, побачивши їх колоски, зупинив рух коси. І тепер, сповнений люті і ненависті до всього світу, головний герой бере косу до рук і повністю підтверджує статус посланця смерті та вислів «Хто володіє мною, володіє світом» - за сюжетом розпочинається Друга Світова війна. Дрю Еріксон стає не те її причиною, не те її наслідком, він починає буквально викошувати величезні ділянки поля без розбору, а паралельно з цим у тексті твору з'являються назви географічних об'єктів, дуже значущих у контексті Другої Світової війни – континенти, країни, міста, і навіть назви нацистських концентраційних таборів.

Загалом твір «Коса» черпає натхнення з біблійної алегорії про Похмурого Жнеця, відомого як Смерть. Як в алегорії, так і в оповіданні Бредбері, цей жнець має повну владу над сферами життя і смерті. Отже, «Коса» слугує зображенням персоніфікованої смерті, більше того, сама коса несе у собі різні алегоричні асоціації зі смертю. Символічно вона має подвійне значення. По-перше, вона символізує акт різання, віддзеркалюючи ненаситний голод Смерті. По-друге, коса також уособлює надію на відродження, означаючи безперервність життєвої сили. Це друге значення підтверджується в оповіданні, коли нове зерно чудесним чином проростає зі старого. Оповідання Бредбері представляє одну з його ранніх спроб протистояти і розв'язати те, що він називає страхом смерті, письменник не раз висловлював надію на те, що

звільнившись від таких страхів, людство зможе спрямувати свою енергію на позитивні починання.

Розбір лексико-семантичних особливостей мови Бредбері в оповіданні «Коса» почнемо із перших рядків, бо із назвою твору «*The Scythe*» («Коса») все однозначно. На початку тут є фраза *Quite suddenly there was no more road*, що буквально перекладається як *Досить несподівано дорога закінчилася*, але у перекладі Марти Томахів ми зустрічаємо *Несподівано путівець закінчився*; перекладачка обирає слово «*путівець*» (польова дорога), що є вдалим вибором, так як подальші події відбуваються у польовій місцевості. Далі ця місцевість описується автором: *It ran down the valley like any other road, between slopes of barren, stony ground and live oak trees, and then past a broad field of wheat standing alone in the wilderness*. Тут хочеться одразу відмітити те, що перекласти це українською мовою можна різними способами, бо англійські дієслова *to run down*, *to stand alone* мають багато відповідників в українській мові, це залежить від стилю, який може обрати перекладач. Якщо перекласти це речення буквально, можемо отримати доволі «сухий» опис: *Вона (дорога) бігла вниз долиною, як і будь-яка інша дорога, між безплідними схилами, кам'янистою землею і живими дубовими деревами, а потім повз широке пшеничне поле, що самотньо стояло у дикій місцевості*; буквальный переклад, незважаючи на його деяку «сухість», зберігає риси, закладені автором, що, на жаль, ми не можемо побачити у перекладі. У Марти Томахів читаємо: *Він збігав вздовж пагорба, як і подобає будь-якому путівцеві, звивався поміж схилами і пустищами, кам'яними брилами та вічнозеленими дубами, все далі і далі – повз широкий, просторий і щедротний пшеничний лан, що виглядав білою вороною посеред цієї пустелі*. Тут долина (*valley*) перетворилася на *пагорб*, хоча слово *valley* не має в українських перекладах варіанта *пагорб*. Далі з'являється слово *звивався* (щодо путівця, дороги), якого в оригіналі немає. Фрагмент *between slopes of barren, stony ground and live oak trees* перекладано як *звивався поміж схилами і пустищами, кам'яними брилами та вічнозеленими дубами*, що перетворило безплідні схили на *схили і пустища*, а кам'янисту (кам'яну) землю на *кам'яні брили*; вічнозелені дуби також є

невідповідністю, бо автор вказує на їх «зеленість» на момент оповіді, не на постійну «зеленість». Оригінальне ... *and then past a broad field of wheat standing alone in the wilderness* перекладено як ...*все далі і далі – повз широкий, просторий і щедротний пшеничний лан, що виглядав білою вороною посеред цієї пустелі*. Відразу помічаємо, як багато додано у перекладі. *Все далі і далі* – це суто перекладацьке введення, його немає у оригіналі. *Широкий, просторий і щедротний пшеничний лан* в оригіналі є просто *broad*, що значить *широкий* (великий, об'ємний), але стосується розміру. Якщо пояснити появу *просторого лану* ще можна бажанням перекладачки дати повну картину (зберегти сенси, закладені в англійському слові), то *щедротний* – є перекладацьким доповненням. *Field* можна перекласти як *поле*, але українське слово *лан* звучить доволі влучно, особливо *пшеничний лан*, знайома українському читачеві реалія. *Standing alone in the wilderness* було перекладено за допомогою фразеологізму «бути/виглядати білою вороною» - *що виглядав білою вороною посеред цієї пустелі*. Наскільки це доцільно сказати важко, з одного боку, обтяження тексту перекладу фразеологізмами може призвести до погіршення сприйняття тексту, з іншого, знайомий носія мови перекладу фразеологізм може допомогти подолати «розрив» культур. Слово *wilderness* перекладається різними способами, один з яких *пустеля*. Заключним реченням першого абзацу є *It came up beside the small white house that belonged to the wheat field and then just faded out, as though there was no more use for it*, що може дослівно перекладатись як: *Вона (дорога) підходила до маленького білого будиночка, що прилягав до пшеничного поля, а потім просто вицвітала, наче в ній більше не було ніякої користі*. У перекладі знаходимо: *Путівець вигулькнув нізвідки поряд із маленькою й охайною білою хатиною, до якої належали пшеничні угіддя, і так само зненацька зник, розчинившись у пісках, немовби з нього надалі не було жодної користі*. Слово *вигулькнув* є яскравим прикладом розмовної лексики, а означає воно «раптово, швидко з'являтися звідки-небудь, з-за чогось; показуватися, виглядати», у контексті попередніх речень це слово є доречним, хоча англійське *to come up* перекладається в основному значенні як *наближатися до когось/чогось*. Перекладацьким доповненням тут є *нізвідки* (вигулькнув нізвідки), чого в оригінальному тексті немає. Далі *small white house* Мартою Томахів перекладається

як *маленькою й охайною білою хатиною*, слово *охайною* є знов таки доповненням перекладачки. Не можна не відзначити, що вибір слова *хатинка*, а не *будиночок*, наближає атмосферу твору до більш зрозумілих українському читачеві реалій. У наступному фрагменті цього речення ми бачимо зміну кута оповіді (вибір іншого головного слова), бо в оригіналі сказано, що ця хатинка належить до поля, у перекладі навпаки – *до якої належали пшеничні угіддя*. Дієприслівниковий зворот *розчинившись у пісках* є доповненням у перекладі.

Цей фрагмент тексту є дуже показовим. Ми бачимо, як перекладачка збагачує мову Бредбері суто українськими словами: *збігав, звивався, брили, лан, вигулькнув, хатиною*, але також додає до тексту оригіналу непритаманні йому слова – *пагорб, вічнозелені, щедротний, виглядав білою вороною, охайною, розчинившись у пісках*. Це вже показує основну проблему-особливість перекладу «Коси» українською мовою Мартою Томахів – текст в українському варіанті стає більш пишним, багатшим та, як результат, художнім. Художність присутня і у тексті Рея Бредбері, він створює влучні і яскраві образи, які легко можна уявити, але переклад цього оповідання (як ми подивимося у кінці) надає йому ще більшої художньої виразності.

Далі хотілося б акцентувати увагу на найбільш яскравих прикладах того, як переклад адаптує текст написаний американцем англійською мовою для українського читача. З'являються сталі вирази і специфічні слова, що притаманні українській мові, або ж більш широкі описи, через які можна пояснити закладену в оригінальному тексті думку.

У перекладі зустрічаємо *стара, як світ* (про машину): це переклад англійського слова *ancient*, що буквально означає стародавній, багатовіковий. В українській мові не прийнято так говорити про дуже стару річ, натомість використовується сталий вираз «старий як світ». Спосіб перекладу – еквівалентний.

Імена головних героїв, а саме Дрю Еріксона, його дружини Моллі, дітей Сьюзі та маленького Дрю, а також минулого власника поля та будинку Джона Бура було

перекладено за допомогою транслітерації – Drew Erickson, Molly, Susie, little Drew, John Buhr.

Текст оригіналу *rough farmer's hands* було перекладено як *зашикарублі руки фермера*, що є емоційно-забарвленою лексемою (в оригіналі *жорсткі, грубі*) розмовного стилю, еквівалентний спосіб перекладу.

У перекладі читаємо (*дити*)...*повисовували голови і наперебій залемментували*, що у тексті Бредбері представлено як *They poked their heads over the back of the seat and said*. Можемо бачити, що автор використовує слово *said* (сказали), що є стилістично нейтральним в англійській мові, натомість в перекладі використано слово *залемментували* (почати вигукувати що-небудь з радістю, жалем, плачем і т.п.), що також є словом розмовного стилю і емоційно-забарвленим. Перекладачка обрала слово, що було б зв'язано по контексту із маленькими дітьми головного героя, тим самим підібравши еквівалент.

Слова Моллі (дружини Дрю) *Drew, maybe in the house there they'd spare us somethin' to eat?* було перекладено як *Дрю, може, у цьому будинку знайдеться хоч якийсь зайвий окраєць хліба для нас?*. Як можна здогадатися, про хліб в оригіналі нічого написано не було, це буквально можна було б перекласти як *Дрю, може, в будинку нам дадуть чогось поїсти?*, але для більшої художньої виразності було використано вираз *зайвий окраєць хліба* як спосіб підкреслити бідність і складне положення сім'ї Еріксонів.

У виразі ... *ніби хтось гамселив по ньому занадто довго і занадто сильно* (про обличчя) для англійського слова *beaten* (*has been beaten too hard and too long*) перекладачкою було обрано слово *гамселити* (сильно бити кого-небудь), що є емоційно-забарвленим словом (у словниках із приміткою фамільярне). Загалом український еквівалент є доречним до загальної атмосфери твору та стилю перекладу з опорою на художню виразність.

Оригінальне *dusty hat* (пильний капелюх) було перекладено як *запилюжений капелюх*, це є рідковживаним словом, тому знов ми бачимо лексеми, які обирає

перекладачка для створення своєрідної мови оповіді. Ця мова тяжіє до розповіді про «простого чоловіка з народу», що може бути знайомим кожному, а це в свою чергу посилює сприйняття читачами іншомовного тексту знайомою їм мовою.

Напис латиницею у кінці листа померлого чоловіка *Kyrie eleison!* був збережений у перекладі, а походить він з грецької «Κύριε ἑλέησον», що українською перекладається як «Господи, помилуй». Також перекладачкою була подана примітка внизу сторінки із поясненням цього виразу.

Коли герой бере до рук косу, Рей Бредбері описує лезо коси: *It gleamed like a half-moon*, у перекладі – *Вона зблиснула, наче місяць-молодик*. Це народна, фольклорна назва новомісяччя або Нового Місяця (фази Місяця). Марта Томахів використовує еквівалентне слово на позначення реалії описаної в оригіналі залучаючи суто українські (існуючі в українському культурному просторі) відповідники.

Фраза, що була викарбувана на косі, перекладається українською як *Хто володіє мною, володіє світом*, в англійському тексті ця фраза містить слово *to wield*, що означає «вправно орудувати», «мати у своїх руках владу». Це слово, на наш погляд, було влучно перекладено саме як *володіти*, бо *володіти* походить від *влади*, а це значення присутнє в оригінальному тексті.

Знов перекладачкою була обрана тактика використання рідковживаних та емоційно-забарвлених слів розмовного стилю. Таким чином, у двох словах, що в оповіданні англійською були нейтральною лексикою, в українському варіанті набувають емоційності: *...lie in the good beds, and then look at one another in surprise...* було перекладено як *...вилежувалися в незлецьких ліжках, а тоді з подивом витріщалися один на одного...*. Слово *незлецьке* (досить добре, непогане) є рідковживаним, в той час як *витріщатися* є розмовним.

На позначення досить цікавої реалії, яка трапляється у тексті були використані найближчі за змістом слова: *... and there was a well-house, a spring-house, under some big trees that kept it cool...* (англійська версія) – *Знайшлася на обійстю і комірчина-*

студениця під тінистими деревами (українська версія). Тут ми помічаємо слова *well-house* та *spring-house*, що в українських реаліях є доволі рідкісним феноменом. Перше (*well-house*) є невеликою будівлею або приміщенням, що оточує колодязь і його прилади, в Україні, як нами і було зазначено, мало поширене явище. Друге (*spring-house*) є невеликою будівлею, як правило, з однієї кімнати, побудованої над джерелом, що також не є дуже поширеним явищем в українських реаліях. Хочемо зауважити, що коли говоримо, «не є дуже поширеним явищем», маємо на увазі, що репрезентація цього в культурі та літературі мінімально або її взагалі не існує. Навіть слова на позначення таких будівель немає. У перекладі можна було скористатися описовим способом, але Марта Томахів обрала наближений переклад і використала слово *комірчина-студениця*, що за сенсом (існує пояснення, що у *well-spring* могли зберігатися продукти харчування, бо через холодну температуру води джерела, у приміщенні також було холодно). Також потрібно вказати, що у перекладі було використано (додане згідно контексту всього абзацу) діалектне слово *обійстя*, себто господарство.

На позначення ледачого стану головного героя у перші дні, що в оригіналі поставало як *to get soft* (розм'якнути) перекладачка використала іменник *ледащо*, що означає ліниву людину, а англійське *sitting* у значенні «нічого не робити» було перекладено як *байдиккування*. Ще один яскравий приклад того, як використовуються еквівалентні слова, що належать до різних стилів мовлення.

Дивні речі, які відбуваються із головним героєм на полі, перекладачка позначає як *химери*, в оригіналі вони названі просто речами – *things*. До схожого прийому (заміною нейтральних лексем) Марта Томахів вдається і у моменті із описом думок Дрю Еріксона: ... *чому, навіщо і яким побитом із цією пшеницею робляться такі чудасії і який він міг би мати зиск, якби ту пшеницю можна було продати*. В оригіналі зустрічаємо: *what and why and how it acted that way, and what good it would be to him – he couldn't sell it*, і якщо б переклад був буквальним, то там не було б слова чудасії, використаного перекладачкою. Але обране слово розмовного стилю із

яскраво вираженою емоційною окраскою якнайкраще описує внутрішній стан головного героя.

Традиційно англійське *damn* перекладено як *дідько би його побрав*, а *sure enough* як *ладен побитися об заклад*, *Damn it to hell!* як *Нехай воно все занепадеться!*, *hell* як *трясця його матері*, що є еквівалентами, які використовуються у подібних ситуаціях в українській мові.

На позначення великої кількості людей, яку вбив головний герой – *I've killed a lot* – було використане експресивне *Я убив тьму людей*.

Емоційне звернення до дружини Дрю Еріксона Рей Бредбері висловив у словах *Get the things packed!*, що в українському перекладі стало ще більш емоційним *Давай збирай манатки!* через використання слова розмовного стилю манатки. Це можна сказати і про доволі нейтральне *We're leaving*, яке було перекладене як *Ми забираємося звідси*.

В тексті оригіналу Моллі зазначає, що *We traveled a lot and haven't eaten good...*, яке дослівно можна було б перекласти як «Ми довго подорожували і не їли добре», але задля підсилення драматичності моменту Марта Томахів пише про це *Ми стільки наблукалися впроголодь...*. Використання емоційно-забарвлених слів розмовного стилю додає тексту і героям більше реального, живого характеру.

Слова Дрю до дружини *The field grows crooked, wild, like a crazy thing* перекладені як *Поле росте якось по-дурному, наче божевільне*, де *crooked* (криво) та *wild* (дико) замінені генералізацією – *по-дурному*.

Гарним прикладом підбору еквівалентних виразів слугує речення *Now, all this good luck sudden, and you can't bear up under it!*, у перекладі *І тепер, коли нам за бозна які чесноти випало таке щастя, ти з дурної голови хочеш втікати від нього*. В оригіналі йдеться мова про вдачу (luck) і цей фрагмент буквально перекладається як «вся ця удача несподівано (з'явилася, прийшла)», але герої попри вдачу несподівано знаходять і своє щастя – тепер вони спокійні і можуть жити в достатку, тому використання варіанту Марти Томахів вважаємо доцільним. Друга частина речення

може бути перекладена як «А ти не можеш потерпіти/витримати цього», що в свою чергу видозмінюється на інший вираз структурно – герой не «не може потерпіти», а «хоче втікати». Цікава знахідка, що посилює драматичний момент.

Оригінальне *Molly thought it awfully strange* перекладено за допомогою лексеми розмовного стилю «начудуватися» - *Молі не могла начудуватися*. Таким чином два англійських слова стали одним українським.

До фрагменту речення оригінального тексту ... *he would make no mistakes* було підібрано влучний еквівалент ...*щоби напевне не дати маху*, що є сталим виразом української мови і використовується для опису ситуації, коли можна зробити помилку.

Схожий момент із вибором сталого виразу для перекладу можна відзначити і далі: *He was done with the reaping, done for good and all*, а в перекладі ...*досить з нього косьби, накосився вже донесхочу*. Ось це *done for good and all*, що означає «назавжди» отримало еквівалентне слово – донесхочу (до повного задоволення), що було використано у саркастичному сенсі.

З уривку про дітей головного героя ми дізнаємося, що ... *(he) told the kids stories to hear them laugh. But they didn't laugh much*, і у перекладі українською прості історії (stories) перетворюються на небилиці, а далі речення про те, що вони (діти) не сміялися змінюється на *Але вони не повелися*.

Для опису поведінки Моллі Реєм Бредбері було використано ідіому *to be full of vinegar*, що означає бути сповненим енергії, або випромінювати її. В українському перекладі була використана фраза *поплескати язиком побільше* (те, що любила Моллі), яка здається нам доволі однобічною, бо не містить у собі те різноманіття змістів, яке має англійська ідіома.

Ще одне використання усталеного виразу для перекладу речення *He couldn't sleep* – *Сон не брав його* замість нейтрального та стандартного «Він не міг спати/заснути».

Український еквівалент розмовного стилю був підбраний до дієслова to shoot up (стріляти) - *Something shot up over the hill into the sky* було перекладене як *Щось шугонуло з-за пагорба в небо*.

Підсилювальним елементом драматизму ситуації є переклад *arms of red color* із заміною на гіперболізовану лексему – *червоні ручиська*. Діалектне слово *огром* було використано на позначення англійського *the big fire*. Подальші описи пожежі та вогню відрізняються своєю поетичністю як в оригіналі, так і у перекладі: *savage bloom of fire* – *ошаліле полум'я*.

Трансформації зазнають речення із описом того, що відбувається із домом, так замість перекладу *By the time he got down the hill there was not a shingle, bolt or threshold of it that wasn't alive with flame* як буквального «Коли він спустився з пагорба, там не було жодної черепиці, жодного болта чи порога, які б не були охоплені полум'ям» ми читаємо *Коли він дістався дому, то замість даху, дверей, порога побачив лише всепожираючий вогонь*. З одного боку, це дещо генералізує детальний опис Бредбері, а з іншого привносить образ всепожираючого вогню, що є доцільним і поетичним.

Суто українські сталі вирази є беззаперечно улюбленішою тактикою перекладачки: *He got no answer* перекладено як *Не озвалася жодна душа*.

In the ruin of her smoking bedroom було перекладене як *Між згорених і закіптюжених руїн спальні*, у перекладі використані українські еквіваленти розмовного стилю мовлення. Те ж саме спостерігаємо у фрагменті *He shook the kids* – *Він теліпав дітьми*, слово теліпати є розмовним і рідковживаним згідно словників.

Цікаві трансформації відбуваються у реченні, яке в оригіналі є довгим і не фрагментованим: *The job had to be done every day and every day with never a stopping but going on, with never a pause, but always the harvesting, forever and forever and forever*, що може бути буквально перекладене як «Роботу треба було виконувати щодня, щодня, не зупиняючись, а продовжуючи, не роблячи пауз, а завжди збираючи врожай, вічно, і вічно, і вічно». Але Марта Томахів вдається до фрагментації тексту (і зміни деяких лексем) задля трагічності моменту: *Роботу треба робити весь час. Кожного*

Божого Дня. Без зупинок і без перерв. Треба косити щодня. І так аж до смерті, до смерті, до смерті. Паузи, які привносить перекладачка у суцільний текст оригіналу, пронизають історію головного героя безвихідним жалем.

До розмовного стилю перекладачка звертається і наприкінці твору, так *jammed with traffic* перекладено *напхом напханим машинами* (про шосе), *Once in a while during the long years* – *Раз у надцять літ*, *jalopy* – *допотопова автівка*, *ask* – *напитати*, *get no help and no answer* – *не діждеться ні допомоги, ні відповіді*, *too busy* – *заклопотаний*. І навіть застаріле *гарувати* для перекладу *to work*.

Отже розібравши особливості перекладу Мартою Томахів оповідання «Коса» Рея Бредбері ми бачимо, що перекладачка тяжіла до використання лексем розмовного стилю, які були б еквівалентними до англійських слів, наведених в оригінальному твору. Головною особливістю є те, що у перекладі додано багато нових сенсів через використання суто українських виразів задля більш вдалої адаптації англійського тексту для вітчизняного читача. Інколи перекладачка дозволяла собі поетичні відступи, які б не заважали контексту оповідання, а доповнювали атмосферу твору та подій, що розгортались на сторінках книги. Основним способом перекладу був обраний спосіб еквівалентного перекладу, із вибором емоційно-забарвлених лексем розмовного стилю мовлення. Також були використані транслітерація (для імен), наближений переклад (комірчина-студениця) та трансформаційний спосіб перекладу (зміна частин мови або зміна структури речення). Ми вважаємо переклад вдалим, не позбавленим Бредберівських сенсів та повідомлення, яке автор закладав у твір, а також хочемо відзначити, що даний переклад оповідання «Коса» Мартою Томахів має у собі більшу художню виразність (бо перекладачка вдається до вибору експресивної розмовної лексики), ніж оригінал твору. Однак хочемо зауважити, що на цей висновок впливає суб'єктивне сприйняття англійської мови і, як наслідок, текстів англійської мови, бо є для нас іноземною мовою попри високий рівень її розуміння.

2.2.2 Оповідання «Туманний горн», лексико-семантичні особливості мови твору та їх відтворення в українському перекладі

Другим твором, який фігурує у нашій роботі, є оповідання «Туманний горн», воно класифіковане як науково-фантастичне. Світ побачив цю історію у 1951 році, а вже за два роки вона стала основою для фільму «The Beast from 20,000 Fathoms» («Чудовисько з глибини 20 000 сажнів»). І це було оригінальною назвою оповідання, трохи згодом Бредбері змінив її на «The Fog Horn» («Туманний горн»). Переклад українською належить Богдану Стасюку, і надрукован вперше був у збірці «Усмішка» серії «Маєстат слова» видавництва «Навчальна книга – Богдан» у 2016 році як і попередній розглянутий нами твір.

Оповідь розгортається навколо хлопця на ім'я Джонні, який виступає і як головний герой, і як оповідач, та його керівника МакДанна. Наприкінці листопада вони проводять ніч, працюючи на ізольованому маяку. Примарний туманний горн маяка привертає увагу морського чудовиська, яке вже втретє за останні два роки з'являється в одну й ту саму ніч. МакДанн пояснює поведінку чудовиська нерозділеним коханням до маяка, чий туманний сурм імітує скорботні крики якоїсь схожої на морського чудовиська істоти. Чоловік розповідає колезі про свої думки, які прийшли до нього, з тих пір, коли він вперше зустрів це чудовисько. Вони сповнені теми самотності монстра, його приреченості на життя без представників свого виду, також МакДанн згадує про плинність часу та мінливий світ, який еволюціонував, і як тепер люди кличуть із глибин чудовисько до себе.

Туманний горн ненавмисно обманює монстра, змушуючи його повірити, що він зустрів ще одного собі подібного, який, здавалося б, не знає про його існування. У відповідь МакДанн і Джонні вимикають туманний ріг. Розлючений монстр сіє хаос, руйнуючи маяк, перш ніж відступити в море. Пізніше маяк відбудовують із залізобетону, а Джонні знаходить іншу роботу далеко від маяка.

Повернувшись через роки, Джонні запитує, чи повернулося чудовисько, але МакДанн відповідає, що ні, воно так і не повернулося. Чоловік припускає, що монстр продовжує терпляче чекати в глибині океану, невідомого для людини світу.

Це оповідання сповнене нескінченного суму, оповитого таємничою і навіть фантастичною атмосферою, десь на межі із відчуттям страху перед монстром. Твір «Туманний горн» змушує читача поміркувати над власним життям: чи дійсно люди не самотні на своєму шляху, чи може все ж таки ми всі як те чудовисько – існуємо на глибині свого розуму, такого ж неосяжного як океан, і чекаємо на знайомий голос, що здатен підняти нас з безодні.

Розбір лексико-семантичних особливостей хотілося б почати із назви твору «Fog Horn». Саме англійське слово *horn* може перекладатися і як просто «ріжок» або «сурма». Богданом Стасюком, перекладачем, було обрано слово *горн*, що означає «сигнальний ріжок», також *горн* асоціюється із чимось великим, таким ж великим як і маяк.

Для перекладу *far from land* було використано прислівник, що вказує на віддалення місця, часу, напряму проходження дії – *аж ген од землі*, теж саме було вжито для *and there, far out at first* – *і ген удалині*.

Для англійського слова *machinery* був дібраний відповідник розмовного стилю *машинерія*, як і до словосполучення *drink gin*, яке було перекладене як *хильнеш чарку джину*.

Імена тут були перекладені за допомогою способу транслітерації, так McDunn став МакДанном, а Johnny – Джонні. Також варто зауважити, що деякі явища теж були названі із прописної літери і тому це зберігається і в перекладі: *Voice* – *Глас*, *the Presence* – *Надприродне*, *the Deeps* – *Безодня*, *the Lonesome Bay* – *Самотня бухта*, і, звісно, *the Fog horn* – *Туманний горн* та *Horn* – *Горн*. До них був застосований спосіб підбору еквіваленту.

Речення в оригіналі *I kind of think maybe, in some sort of way, they came all those miles to worship* було перекладено із використанням вигуку, що належить до

розмовного стилю мовлення – *Отакої, думав я, може, вони припливли сюди за сотні миль аби комусь там вклонитися абощо.*

Рей Бредбері використовує порівняння *as old as the beard on a comet*, дослідити яке на предмет ідіоми ми не змогли, висуваємо припущення, що це не є ідіомою. Так воно і було перекладене Богданом Стасюком – *старому, немов борода комети.*

Для перекладу англійського слова *daft*, що означає «божевільний», «навіжений» було використано трохи видозмінений фразеологізм «немає клепки в голові» - *...you might think I'm daft* і у перекладі – *... ніби мені бракує клепки в голові.* Це надає тексту та безпосередньо персонажам живого характеру, а також адаптує текст під українських читачів.

У подальшому фрагменті також були використані еквіваленти англійських слів у розмовному стилі: *...tomorrow you can pack your duffel and take the motorboat into land...*, де *duffel* означає шерстяну байку, або торбу із шерстяного матеріалу, а також у суто американському значенні – переносні персональні речі. У перекладі українською бачимо *...збереш завтра свої речі, візьмеш моторку і гайнеш на материк...*, де *моторка* є розмовною лексемою до «моторного човна», а *гайнути* означає «швидко помчати».

Під час опису чудовиська автором було використано таку фразу: *more neck and more*, що влучно було перекладене українським еквівалентом із повтором кореня – *довга-предовга шия*. Такий самий прийом перекладач використовує для фрагменту *...and you begin to rise, slow, slow*. Тут Богдан Стасюк обирає лексему *повільно-преповільно* із повторенням кореню, що додає опису глибини та виразності.

Слова розмовного стилю були обрані і для перекладу *It was as silent as the fog through which it swam* – *Створіння линуло тихо, не згірш від імлі, крізь яку воно наближалося до маяка*. Слово *линати* додає поетичності опису чудовиська, а не згірш є яскравим прикладом розмовного стилю.

Сталий вираз «роду-племені» використав Богдан Стасюк для перекладу відповіді МакДанна своєму колезі: *Yes, one of the tribe* – *Звісно. Їхнього роду-племені.*

Опис монстра, акцент на його роті Рей Бредбері робить дуже показовим, яскравим - *great toothed mouth*, в українському варіанті ж «великий зубатий рот» був замінений на *зубату пащеку*, що має у собі експресивне значення і влучно передає зміст оригіналу.

Для позначення початку утворення туману у перекладі було використано слово «тужавіти» – *...коли імла стала тужавіти...* проти оригінального *...when the fogs started...*, що є нейтральним із точки зору стилів мовлення.

Англійське *million years* двічі було перекладено як *мільйоноріччя* і *мільйоноліття*, що є рідковживаним злиттям двох основ, побутує у розмовному стилі.

В тексті оригіналу ми читаємо опис того, що відбувалося із героями твору: *...we could hear our hearts pounding...*, для перекладу було підібране еквівалентне слово «гупання», що означало би сильне серцебиття – *...ми чули гупання власних сердець...*, хоча більш розповсюдженим варіантом перекладу є «калатання».

Слова розмовного стилю були використані для перекладу цього фрагменту – *We stumbled and half fell down the stairs*, а саме: *Ми перечепилися і мало не полетіли сторчголов вниз по сходах*. Прислівник сторчголов і іменник сходи є прикладами лексем розмовного стилю, а друге навіть є демінутивом. Також для фрагменту *We knelt together...* було використано розмовні лексеми - *...гупнули навколішки...*

Маючи досвід аналізу перекладу попереднього твору Рея Бредбері «Коса», можемо відзначити, що переклад «Туманного горна» є менш насиченим авторськими відступами і додаванням не притаманних оригіналу сенсів. Підбір лексем хоч і можна характеризувати як підбір відповідників розмовного стилю, але головним чином у перекладі Богдана Стасюка було дотримання еквівалентного способу перекладу, який, у свою чергу, є найбільш бажаним при перекладі художніх текстів, бо допомагає досягти адекватності перекладу. Як і в оригінальному тексті, у перекладі вдалося передати містичну і таємничу атмосферу, яка лякає головних героїв і читачів будь то англомовних чи україномовних, а також закладене у твір повідомлення автора про відчуття самотності, сліпої віри та відданого кохання.

2.2.3 Оповідання «Банка», лексико-семантичні особливості мови твору та їх відтворення в українському перекладі

Третє оповідання Рея Бредбері «Банка», яке ми обрали для аналізу лексико-семантичних особливостей, було написане у 1944 році і є частиною його збірки оповідань під назвою «Темний карнавал». 17 січня 1992 року у 6 сезоні проекту «The Ray Bradbury Theater» («Театр Рея Бредбері») від НВО вийшла серія з такою ж назвою, це була своєрідна екранізація твору. Український переклад від Віталія Ракуленка увійшов до збірки «Усмішка» серії «Маєстат слова» від видавництва «Навчальна книга – Богдан» у 2016 році».

Історія розгортається навколо чоловіка на ім'я Чарлі, який купує на карнавалі дивну і гротескную банку, усередині якої знаходиться дивне створіння. За сюжетом, Чарлі стає одержимим вмістом банки і цієї таємничої законсервованої істоти. Предмет стає джерелом захоплення і жаху для Чарлі, і він все більше заціклюється на ній. Разом із банкою головний герой врешті решт отримує увагу від містян і приятелів, на яку він чекав дуже давно. Тут читач помічає, що Чарлі досить залежний від суспільної думки. Зрештою, містянам стає цікаво, що ж знаходиться в банці, і вони збираються в будинку Чарлі, щоб побачити це на власні очі. Однак, зазирнувши всередину, вони бачать різні речі - кожен бачить у каламутній рідині щось унікальне. Ця розбіжність призводить до плутанини та хаосу серед глядачів. Але вони продовжують збиратися вдома у Чарлі, щоб обговорити, що це може бути. Звучать найрізноманітніші версії: дідусь Медкноу роздумує над питанням «Хто у банці?» кожної ночі; чолов'яга Джук Мармер згадує про втоплених кошенят, дивлячись на істоту у банці; чорношкірий Джаду вірить, що це Мама Міддібамбу; місіс Тріdden бачить усередині банки свого втраченого сина, який загинув на болоті. Хтось бачив каштанове волосся, хтось чорне, інші сиве чи руде, тей саме про очі – сірі чи зелені. Всі ці версії породжують особливу атмосферу вечорів вдома у Чарлі, лишень його дружина Теді та Том Кармоді, чоловік з яким у Чарлі конфлікт, не вірять головному герою і налаштовані дуже скептично. В один із таких вечорів, коли містяни знову зібралися у Чарлі вдома, щоб подивитися на таємничу істоту, Том Кармоді вступив у

суперечку із Чарлі, а після цього Кармоді залишив будинок головного героя, трохи згодом Теді пішла за Томом. Коли ж вночі дружина Чарлі повернулася, головний герой був дуже напруженим, він нервував, а Теді не витримавши розповіла йому правду про банку – це була гума, пап'є-маше, шовк, бавовна і борна кислота, і все це не коштувало дванадцяти доларів, які Чарлі віддав власнику ярмарку. Тоді чоловік благає не розповідати цю жахливу правду людям, він боїться втратити увагу публіки. Вже наступного вечора, коли містяни збираються в черговий раз подивитися на банку і створіння у ній, принагідно питаючись в Чарлі де його дружина (а той відповідає, що поїхала к батькам), люди помічають, що в істоти каштанове волосся та блакитні очі. Натовп сперечається, чи завжди в нього був такий колір волосся та очей, а у будинок входить зляканий і розгублений Том Кармоді, який не промовляє ані слова, лише вдивляється у банку, а після цього назавжди залишає дім Чарлі. Автор не говорить прямо, але все вказує на те, що головний герой вбив свою дружину і зробив із неї «опудало», помістивши у банку.

«Банка» відома своїм атмосферним і тривожним тоном, характерним для творів Бредбері, і демонструє його вміння поєднувати елементи жахів і спекулятивної фантастики. Це історія сліпої віри, перш за все у власні погляди, жаги до суспільної уваги, невміння розуміти близьких та вічно існуючої у нашому світі одержимості, що призводить до жахливих наслідків.

Аналіз лексико-семантичних особливостей перекладу Віталія Ракуленко українською почнемо із розбору слова, яким будуть називати те, що знаходиться у банці, протягом всього твору. В оригінальному тексті це названо *thing* або *one of that things*, що є таким собі нейтральним позначенням будь чого. В українському перекладі використовується неозначений займенник розмовного стилю – *хтозна-що*.

На позначення звуків, які роблять жаби в українській мові є багато синонімів, для перекладу *the frogs sobbing off* було обрано *виквакувати* - ...*виквакували жаби*..., що є таким собі звуконаслідуванням.

Яскравим прикладом авторського неологізму стає слово, що англійською виглядає як *tent-peggers*, а перекладається приблизно як «люди, що зазвичай п'ють алкоголь у наметах». Для цього перекладач створює словосполучення *напиначі наметів*, де *напиначі*, як нам розуміється, походять від слова «пити» або «напиватися».

Книжне українське слово мікрокосм було використано для перекладу оригінального *universe of serum*, що буквально перекладається як «всесвіт сироватки», але для поетичного зображення цього «хтозна-що» були використані лексеми, які б додавали чогось моторошного і невідомого до опису вмісту банки – *мікрокосм розчину*, що загалом є влучним прийомом.

Розповідає про зовнішність головного героя, Рей Бредбері використовує такі слова як *gaunt tallness*, що у перекладі з'являються як *довготелеса постать*, що є еквівалентним способом перекладу.

Лексема розмовного стилю використовується для позначення дії власника ярмарку: ... *the carny-boss estimated...*, в перекладі бачимо ...*власник прикидав...*, слово *прикидати* це синонім до стилістично нейтрального «оцінювати».

Фразеологізм «вишкіряти зуби» був застосований для перекладу оригінального *Charlie grinned* – *Чарлі вишкірив зуби*.

В оригіналі тексту ми зустрічаємо діалектизм, згідно словників, це слово *to brung*, що зберігає в українському перекладі свою стилістичну унікальність: ...*if I brung home something like this...* та у перекладі ...*притарабаню оце...*, як можна бачити, «притарабанити» відноситься до розмовного стилю.

Звично, що слова на кшталт *damn* перекладаються як бісовий: таким чином ...*that damn thing...* було перекладано як ...*ця бісова штука...*, як і у наступних фрагментах: *Hey, now, what in hell is this—?* та український переклад Гей, стій. Що воно в біса таке?,

Також важливою деталлю, про яку не можна не сказати, є імена усіх названих персонажів твору: *Charlie* – Чарлі, *Tom Carmody* – Том Кармоді, *Clem* – Клем, *Milt* – Мілт, *Gramps Medknowe* – старий Медноу, *Theedy* – Седі, *Juke Marmer* – Джук Мармер, *Jahdoo* – Джаду, *Middibamboo Mama* – Мамця Міддібамбу, *Granny Carnation* – бабка Пелюстка, *Mrs. Tridden* – місіс Тріден, *Foley* – Фолі. Майже усі з них були перекладені способом транслітерації і адаптації до фонетичної системи української мови, але цікавим моментом є переклад імені *Granny Carnation*, що дослівно перекладається як «бабка/бабуся Гвоздика». Чому перекладач не зберіг її ім'я буквального перекладу залишається відкритим питанням.

Щодо проблеми перекладу місць, які також з'являються у творі, тут був використаний або еквівалентний спосіб перекладу без транслітерації, тобто буквальний переклад з обмовкою про те, що це сільська місцевість, або сталий переклад, який склався так історично: *Louisiana* – Луїзіана, *Wilder's Hollow* – Дуча Пусть, *Crick Road* – Мале Русло, *Willow Sump* – Вербна Яма, *Heron Swamp* – Чаплисте Болото, *Tennessee* – Теннессі.

Наступним важливим пунктом є відтворення мови сільських жителів, яке влучно зображене Реєм Бредбері в оригіналі. Він прибігає до скорочень слів, щоб передати колорит мови людей, що проживають у сільській місцевості: *Lo, somethin', nothin', aroun', off'n, sweatin', makin', worryin', lookin', condemnin', 'em, ever', rottin', stinkin'* тощо. Українською Віталій Ракуленко прибігає до схожої тактики, він також скорочує слова, до прикладу *Lo* (від Hello) – 'Доров, або підбирає слово розмовного стилю – *nothin'* – катма, або не змінює їх у перекладі зовсім і вживає еквівалентний переклад повного слова – *not condemnin'* – без осуду.

В деяких словах задля досягнення вищеописаного ефекту Рей Бредбері видозмінює слова: *Kin I come in?* або *You kids git away, now! Git!*, і у перекладі ми відповідно бачимо спробу передати не то акцент, не то рівень освіти селян завдяки вживанню редукованих слів або лексем розмовного стилю: 'Ожна зайти? та Діти, ану біжіть звідсіля! Киш!

Також хочеться акцентувати увагу на підборі слів розмовного стилю для перекладу оригінального тексту. Як і у попередніх перекладачів, тут ми бачимо характерну тактику, обрану перекладачем – еквівалентний переклад під час якого шукають найбільш придатний, влучний відповідник англійському слову. Наприклад, *baby-doll* (у саркастичному тоні) було перекладено як *ляля*; *ambled over* (дослівно йти маленьким кроками) – як *підшкандибав*; для речення із ідіомою у складі: *She'll kick the tar off'n our heels!* перекладач підібрав такий вираз: *Вона з нас усю пилюку виб'є!*; фрагмент речення із емоційно нейтральним словом *intent* – *...her eyes intent upon the jar...* перекладено як *Вона вп'ялася очима в банку...*; для опису жінок, що сиділи позаду чоловіків, в оригіналі використовувалися слова *gray* та *quiet*, а в перекладі за допомогою генералізації ці слова були перекладені як *принишкли*; для речення *Ears were primed* був обраний переклад *Вуха нашорошувалися...*; коли старий Медноу говорить, його англійське *wonder* задля підкреслення його походження та похилого віку при перекладі було змінено на *хмів*: *Wonder what it is?* та *Хмів би я знати, що це?*; *a runnel-nosed kid* перекладено як *малий шмаркач*, бо нежить англійською це «runny nose»; словосполучення *derisive singsong*, що буквально перекладається як «глузлива пісня», в перекладі знаходимо як *глузлива дражнилка*; зневажливе *hick* перекладене як *селюк*; коли в оригіналі тексту йде мова про легені – *Won't they flap their lungs!*, в перекладі це замінено на більш звичне для українського реципієнта *Реготатимуть, аж животу понадрувають!*; слово *stared* перекладено як *глинав*; для емоційних слів головного героя *You spoiled my fun* було обрано *Ти спаскудила все мені*; *strode* (в теперішньому часі «stride» – широко крокувати) перекладене як *прогунав*; для зменшувально-пестливого *kittie* було обрано український еквівалент *киця*; оригінальне *folks* (у контексті від'їзду дружини головного героя) було перекладене як *родичі*.

Підсумовуючи розбір перекладу оповідання Рея Бредбері «Банка» від Віталія Ракуленко, хочеться зауважити, що перекладачем, як і попередніми було обрано еквівалентний спосіб перекладу як основний. Те, що стосується відтворення специфічного стилю мовлення персонажів твору, то у цьому перекладач зосередився

на підборі влучних відповідників, які б підходили до ситуації і характерів, які були описані Бредбері, а також це було наслідування техніки автора оригіналу із редукцією слів задля досягнення необхідного ефекту. Переклад Віталія Ракулєнко відзначається його прямим слідуванням тексту оригіналу, без перекладацьких доповнень, водночас використовуючи доцільні рішення у перекладі слів без втрати семантичної складової.

Під час аналізу оповідань Рея Бредбері «Коса», «Туманний горн», «Банка» нами були виявлені лексико-семантичні особливості мови автора у його малій прозі, а також нами були описані ці і особливості мови Р. Бредбері у перекладах українською. Нами були проаналізовані способи перекладу, до яких частіше всього зверталися перекладачі Марта Томахів («Коса»), Богдан Стасюк («Туманний горн») та Віталій Ракулєнко («Банка»). Найчастіше всього був використаний еквівалентний спосіб перекладу, або адекватний переклад, тобто знаходження слова-відповідника, яке б за змістом і своїм стилем було б доречне у перекладі. Тоді як при перекладі власних імен використовувалась транслітерація, як це було із іменами персонажів, але що стосується географічної місцевості, тут був використаний дослівний переклад. Також найчастіше перекладачі зверталися до української лексики розмовного стилю, і ми пов'язуємо це із будовою світу у творах Рея Бредбері, а також специфікою персонажів цих творів, які на додачу до того, що представляли собою людей початку ХХ століття, ще були й або малоосвіченими, або якісь особливі риси: професію, місце проживання, рік. Саме тому доречними у перекладах виглядають слова, що належать до розмовного стилю – це не тільки змальовує перед читачем реалістичних, живих персонажів, але й допомагає сприйняти твір так, ніби і спочатку був написаний українською мовою.

Щодо збереження лексико-семантичних особливостей малої прози Рея Бредбері в українських перекладах, то це питання як видавалося нам доволі суб'єктивним, так і залишається таким. Ми повинні зрозуміти, що перекладач, яким би майстром він не був і як би не прагнув досягти адекватного перекладу, все одно матиме свій унікальний стиль сприйняття тексту оригіналу та його перекладу, починаючи від

розуміння повідомлення, закладеного у творі, до обрання улюблених прийомів, до яких перекладач буде звертатися протягом перекладу тексту.

Стисло резюмуючи три переклади, над аналізом яких ми працювали, можна виділити дві умовні групи. Перша група, де переклад своєю художньою виразністю, на наш погляд, перевищив рівень художньої виразності оригіналу, і до цієї групи відноситься переклад «Коси» Марти Томахів. Через численне використання розмовних та рідковживаних слів української мови, додавання нових сенсів шляхом додавання нових слів, або зміни структури речення (перекладацьких трансформацій) переклад оповідання Бредбері став сприйматися як більш художньо виразний, поетичний твір. Висуваємо припущення, що на суб'єктивне сприйняття оригіналу та перекладу впливають рівні володіння мовами, і тому сприймати англійський оригінальний текст стає важче. Друга група, яку можна назвати такою, де переклад слідував мові автора та передав усі сенси без внесення нових, містить у собі переклади «Туманного горну» від Богдана Стасюка та «Банки» від Віталія Ракуленко. Ці переклади сповна передали суть і, якщо можна сказати, мораль, які Рей Бредбері вклав у них. Вони наслідували авторський стиль, підбираючи слова, що містили би у собі всі сенси, що були присутні в оригінальному творі. І, можливо, на фоні перекладу «Коси» вони виглядають менш «пишно», відповідаючи таким чином деякій «сухості» англійської мови, але тим не менш, ці переклади сповнені яскравих перекладацьких рішень та влучної адаптації американської прози українською мовою.

ВИСНОВКИ

Художній переклад включає процес та результат перенесення художніх творів, таких як романи, вірші, п'єси та оповідання, з однієї мови на іншу. Основна мета полягає у тому, щоб передати реальний вплив оригіналу на читача та викликати у читача перекладу таке ж прагматичне враження.

У перекладі художніх текстів важливо враховувати еквівалентність, а також уникати втрати художніх нюансів, культурного контексту та авторського голосу. При вирішенні цих завдань використовуються різні стратегії, такі як транслітерація, калькування, описовий переклад, наближений переклад та трансформаційний переклад.

Важливим аспектом є також розгляд художніх творів з урахуванням лексичних одиниць із функціональним маркуванням, включаючи слова, які вживаються у різних книжних стилях української літературної мови та розмовні лексеми, що формують основу розмовного стилю сучасної української літературної мови.

Під час аналізу оповідань Рея Бредбері, таких як «Коса», «Туманний горн» та «Банка», нами були виявлені лексико-семантичні особливості мови автора в його малій прозі. Деякі особливості мови Р. Бредбері вдалося відобразити у перекладах українською мовою. Зокрема, перекладачі, такі як Марта Томахів («Коса»), Богдан Стасюк («Туманний горн») та Віталій Ракуленко («Банка»), часто використовували еквівалентний спосіб перекладу, прагнучи знайти слова-відповідники, які б відтворювали зміст та стиль оригіналу.

Особлива увага була приділена перекладу власних імен. Тут застосовувалась транслітерація для імен персонажів, а щодо географічних назв, використовувався дослівний переклад. Такі рішення сприяли збереженню аутентичності та відтворенню конкретних аспектів творів.

Зокрема, перекладачі часто вдало використовували українську лексику розмовного стилю. Це вказує на відображення специфіки світу, який створює Бредбері, а також

на особливості персонажів, які часто представлені як люди з початку ХХ століття, з власними особливостями та розмаїттям.

Застосування розмовної лексики не лише допомагає збагатити образи реалістичних персонажів, але й сприяє глибшому сприйняттю твору, надаючи йому відчуття, ніби він був написаний мовою оригіналу.

Щодо збереження лексико-семантичних особливостей малої прози Рея Бредбері в українських перекладах, слід врахувати, що це питання є досить суб'єктивним. Кожен перекладач має свій власний стиль сприйняття тексту, починаючи від розуміння повідомлення твору до вибору прийомів перекладу.

Слід врахувати, що на сприйняття оригіналу та перекладу може впливати рівень володіння мовами, тому сприйняття англійського оригіналу може бути кращим чи гіршим. Кожне сприйняття твору є унікальним і воно породжує такі ж унікальні точки зору на повідомлення, сенс твору, закладене автором.

Ми вважаємо, що переклади Марти Томахів («Коса»), Богдана Стасюка («Туманний горн») та Віталія Ракуленко («Банка») є адекватними, повними перекладами, що зберігають стиль мови Рея Бредбері, а також у деяких проявах навіть збагатити тексти американського письменника.

Ці переклади є яскравими прикладами потужної української перекладацької традиції, що налічує багато століть. Традиції, яка відрізняється можливістю не лише представити читачам твори іншої літератури, але й висловити своє власне розуміння твору та відображення ставлення до тих проблем, які автор висвітлює. Українська перекладацька школа формувалася не зважаючи на труднощі і соціальні та історичні виклики, включаючи періоди утисків української мови. У сучасний період незалежності відкриваються нові можливості для розвитку перекладацької школи, а письменники-перекладачі розглядають своє завдання в розширенні літературних зв'язків між українською та зарубіжною літературою, зокрема англомовною американською літературою, до якої належить Рей Бредбері, що подарував світу такі шедеври.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абабілова Н., Усаченко І. Реалія як об'єкт досліджень вітчизняних та зарубіжних перекладознавців. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Мовознавство* 2017. № 2(28). С. 4-9.
2. Англійсько-українські словники / упор. А. Рисін, В. Старко та ін. 2011–2020. URL: <https://e2u.org.ua> (дата звернення: 08.12.2023)
3. Артеменко Ю. О. Мовні об'єктивації авторської концептосфери в українському перекладі роману Р. Бредбері «Death is a lonely business». *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. Том 30 (69) № 1 Ч. 1 2019, 129-135 с.
4. Білоус О.М. Теорія і технологія перекладу. Курс лекцій: доопрацьований та доповнений. Навчальний посібник для студентів перекладацьких відділень. – Кіровоград, РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. – 200 с.
5. Бредбері Р. Усмішка: оповідання / Р. Бредбері ; пер. з англ. Серія «Маєстат слова» – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2016. – 368 с.
6. Волченко О. М. Власні назви як категорія безеквівалентної лексики: перекладацький аспект кінодискурсу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2023. № 59 Том 1. С. 176-179.
7. Грон Ю.Г. Проблеми перекладу реалій як одиниць безеквівалентної лексики в детективному жанрі. *Language: codification, competence, communication*. 2021.
8. Гуз О. П. Основи перекладознавства : конспект лекцій. Луцьк : Вежа-Друк, 2021. 72 с.
9. Ель Тахраві Б.Б., Манакін В.М. Особливості перекладу реалій. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2020.
10. Кушнір І.М. Своєрідність художнього часу і простору в романі Рея Бредбері «Кульбабове вино»: дип.роб.маг./ Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Кам'янець-Подільський. 2020.

11. Лексика на перетині наукових парадигм: монографія / за ред. Л. Струганець. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2018. 212 с.
12. Лужна О.Л. Українська літературна полісистема в 60-х рр. ХХ ст.: тенденції перекладу (на матеріалі американської прози). *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2011. №6 (ч. 2). С. 60-64.
13. Науменко А.О. Способи передачі концептуальної метафори часу у перекладі оповідань та поезій Рея Бредбері під шифром «Концептуальна метафора» URL: <https://lingua.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/04/Konkursna-robota-KONTSEPTUAL-NA-METAFORA.pdf> (дата звернення: 08.12.2023)
14. Новодворчук О.В. Активізація ідейного змісту оповідання «Були вони смагляві й золотоокі» Рея Бредбері за допомогою образів-символів. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Серія «Філологія»*. Вип. 81. С. 51-57.
15. Ребрій О. В. Вступ до перекладознавства : конспект лекцій для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» факультету іноземних мов / О. В. Ребрій. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. – 116 с.
16. Савчук Г.В., Дашкова К.В. Особливості перекладу художньої літератури. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2018. № 35 Том 2. С. 79-81.
17. Словник української мови: Академічний тлумачний словник URL: <https://sum.in.ua/> (дата звернення: 08.12.2023)
18. Станівчук А.В. Художні функції концепту *книга* в романі Рея Бредбері «451 градус за Фаренгейтом»: квал.роб.маг./ Криворізький державний педагогічний університет. Кривий Ріг, 2018.
19. Стоянова Т., Коцабенко О., Килимник О. Особливості перекладу колоронімів з англійської мови українською: стаття. Одеса: Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. 2021. № 33, 18.09.2021. 9 с.
20. Теорія перекладу: для студентів 3-4 курсів ф-ту «Референт перекладач», які навчаються за спеціальністю 035 Філологія (Переклад) / Нар. укр. акад., [каф.

- теорії та практики перекладу ; авт.-упор. О. А. Кальниченко]. – Харків : Вид-во НУА, 2017. – Ч. 1. – 64 с.
21. Українська бібліотечна енциклопедія: Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого URL: <https://ube.nlu.org.ua/> (дата звернення 08.12.2023)
22. Чернова Ю. В. Сучасні українські перекладачі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2021 № 47 том 3. С. 185-189.*
23. Шевченко А. В. Уживання оказіональної лексики у творах американських письменників фантастів: квал. роб. / Національний аерокосмічний університет ім. М.С. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», Харків, 2020 р. 114 с.
24. Шепель Ю. О. Методи перекладу на лексичному рівні індивідуально-авторських епітетів Михайла Стельмаха (на прикладі перекладу російською мовою роману «Чотири броди»). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2019. №40 том 3. С. 100-104*
25. Щигель А.Ю. Проблема еволюції людської особистості в жанрі наукової фантастики (на прикладі науково-фантастичної прози Рея Бредбері): веб-сайт. URL: <https://rb.gy/501m70> (дата звернення: 08.12.2023)
26. Федів О.Є. Оповідання «The Smile» Р. Бредбері в українських перекладах: до питання синхронної множинності. *«Young Scientist». 2016. №4. С. 423-428*
27. Ясенчук Ю.В. Багатовимірність інтерпретаційної складової перекладу художнього тексту жанру «фентезі» (на матеріалі оповідань Р. Бредбері «Smile», «Dandelion wine») *«Актуальні проблеми сучасної транслятології, лінгвокраїнознавства та теорії міжкультурної комунікації»: IV Всеукраїнської науково-практичної Інтернет–конференції з міжнародною участю, м. Вінниця, 9 жовт. 2019 р., Вінниця, 2019 р. 6 с.*
28. Alain Flaubert Takam De la traduisibilité et de l'intraduisibilité : une approchelinguistique de la traduction. *Initiales/Initials, vol. 21, 2006, pp. 84-95*

29. Bradbury R. «The Foghorn». *Internet Archive*. URL: <https://ia601405.us.archive.org/10/items/HeliganSecretsOfTheLostGardens/BradburyRay-TheFoghorn.pdf> (дата звернення: 08.12.2023)
30. Bradbury R. «The Jar». DIGITAL EEL: веб-сайт. URL: http://www.digital-eel.com/blog/library/The_Jar.pdf (дата звернення: 08.12.2023)
31. Bradbury R. «The Scythe». Google Docs: веб-сайт. URL: <https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=sites&srcid=ZGVmYXVsdGRvbWFpbntxtc3JlZG1hbmVuZ2xpc2h8Z3g6NWNiNmE5NGY4MzgyNWU2NQ> (дата звернення: 08.12.2023)
32. Christian Lagarde. Traduire d'une culture à l'autre : l'autotraduction comme passage privilégié. *HispanismeS*, 2019, 2, pp. 217-226.
33. English Words/Phrases from Early Translations: веб-сайт URL: <https://hc.edu/museums/dunham-bible-museum/influence-in-history-and-culture/english-wordsphrases-from-early-translations/> (дата звернення: 08.12.2023)
34. Lotfollah Karimi Equivalence in Translation URL: <https://www.translationdirectory.com/article971.htm> (дата звернення: 08.12.2023)
35. Romaniuk O. M Lexical and semantic transformations appealed in the Ray Bradbury's short stories. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2019 № 40 том 3.*, 2019. 87-90 с.
36. Sun Y (2022) Literary translation and communication. *Front. Commun.* 02 December 2022 Sec. Culture and Communication URL: <https://doi.org/10.3389/fcomm.2022.1073773> (дата звернення: 08.12.2023)
37. Suna, Agildere Timur. (2005). LES APPORTS DE LA TRADUCTION EXPLICATIVE ISSUE DE L'ANALYSE DU DISCOURS A L'ENSEIGNEMENT/APPRENTISSAGE DU FRANÇAIS LANGUE ETRANGERE. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi. 001-009. 10.1501/Dtcfder_0000001148.

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Зуб Катерина Геннадіївна, студентка 2-го курсу,
форми навчання *денної*, факультету *філологічного* спеціальності 035 «Філологія»
спеціалізації «Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – польська»
освітньої програми «Переклад (та міжкультурні комунікації)»,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Відтворення
лексико-семантичних особливостей мови малої прози Р. Бредбері у сучасних
українських перекладах» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить
порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких
ознайомлений/ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її
друкованій версії;

- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної
доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи а
також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____

Зуб Катерина Геннадіївна (студентка)

Дата _____ Підпис _____

Муравін Олександр Володимирович

(науковий керівник) _____